

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ

Кафедра публічного управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА ДРУГИМ РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ (МАГІСТР)
НА ТЕМУ:
«АНТИКОРУПЦІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНИ»

Виконала: студентка 6 курсу 635 МЗ групи

галузь знань:

28 Публічне управління та адміністрування

спеціальності:

281 Публічне управління та адміністрування

Рудова Дар'я Владиславівна

Керівник:

кандидат політичних наук, доцент

Бондар Ганна Леонідівна

Рецензент:

кандидат наук з державного управління, доцент

Штиршов Олександр Миколайович

м. Миколаїв - 2022 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	8
1.1. Джерельна база, основні поняття і категорії дослідження.....	8
1.2. Законодавча та нормативно-правова база дослідження.....	12
1.3.Закордонний досвід реалізації антикорупційної політики	16
Висновки до першого розділу.....	25
РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНІ ІНСТИТУЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	28
2.1. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)	28
2.2. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)	42
2.3. Вищий антикорупційний суд (ВАС)	53
Висновки до другого розділу.....	59
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ	

СИСТЕМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ОПТИМІЗАЦІЇ.....

.....6360

3.1. Проблеми та виклики для антикорупційної системи України на її шляху до європейської та євроантлантичної інтеграції.....6360

3.2. Шляхи оптимізації функціонування антикорупційної системи України.....70

68

Висновки до третього розділу.....
.....7473

ВИСНОВКИ.....75

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....
.....7977

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АРМА - Агентство з розшуку та менеджменту активів
ВАС - Вищий антикорупційний суд
ВВП - Валовий внутрішній продукт
ДБР - Державне бюро розслідувань
ДІБДР - Державна інспекція безпеки дорожнього руху
ЄС - Європейський союз
ЗМІ - Засоби масової інформації
ІСЦ - Індекс споживчих цін
КМУ - Кабінет міністрів України
МВС - Міністерство внутрішніх справ
НАБУ - Національне антикорупційне бюро України
НАЗК - Національне агентство з питань запобігання корупції
НАТО - Організація Північноатлантичного договору
(North Atlantic Treaty Organisation)
НП - Національна поліція
САП - Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СБУ - Служба безпеки України
СРІ - Corruption Perceptions Index
СРСР - Союз Радянських Соціалістичних Республік
ФБР - Федеральне бюро розслідувань

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На шляху України до європейської та євроантлантичної інтеграції перед нею постала нагальна проблема реалізації комплексної всеосяжної антикорупційної реформи. З цією метою в Україні були створені спеціальні антикорупційні органи для розслідування корупційних злочинів скоєних топ посадовцями країни щодо розкрадання державних коштів в особливо великих розмірах. На окрему вагу заслуговує аналіз законодавчої та нормативно-правової бази дослідження антикорупційної системи України, а також розглянуто методологічні засади та практичні аспекти запобігання та протидії корупції у сучасній українській системі. Важливим є розгляд особливостей та проблем становлення та розвитку державної антикорупційної діяльності. У розвитку антикорупційної діяльності в Україні важливим завданням виявилось визначення стратегії, тактики та особливостей антикорупційної діяльності. Наразі в Україні серед більшості громадян спостерігається переважання негативного ставлення до корупції та причини її виникнення та поширення. Ефективність державної політики щодо запобігання та протидії корупції в Україні, крім наявності відповідної політичної волі, має забезпечувати адекватне законодавство, формування ефективної системи державного управління, належну координацію антикорупційної політики. вимагати, впровадження ефективних заходів для запобігання корупції та її подолання.

Ступінь розробки проблеми. Джерельну базу дослідження складають роботи українських та закордонних науковців, які розкривають особливості функціонування антикорупційної системи України, а також вирішення та запобігання проблем пов'язаних з корупцією загалом. Серед вітчизняних науковців, які присвячують свої роботи дослідженню антикорупційної правової політики, вивченню особливостей, проблем та перспектив здійснення

української антикорупційної політики на сучасному етапі, міжнародног досвіду запровадження системних заходів антикорупційної спрямованності можна виокремити роботи І. О. Калугіної [47], Ю. В.Дмитрієва [14], І. В. Валюшко [10], Г. О.Шардіної [73], В. М. Баришнікова [6], В. М. Трепака [68], О. О.Акімов [1], А. В. Волошенко [11], Г. Л. Бондар [7].

Проте вважаємо, що необхідно продовжувати наукові дослідження за даною проблематикою, оскільки нагальним є розкриття та вирішення існуючих проблем антикорупційної діяльності в державних органах влади, а для цього необхідно дослідити наукові роботи фахівців, які досліджували дану сферу і використати дані знання, світовий досвід та помилки державної влади під час реалізації антикорупційної політики держави та запуску антикорупційних реформ.

Метою дослідження є аналіз особливостей та шляхів оптимізації функціонування антикорупційної системи України

Для досягнення мети було визначено наступні **завдання**:

1. проаналізувати джерельну базу дослідження, визначити основні поняття та категорії;
2. проаналізувати законодавчу та нормативно-правову базу дослідження;
3. проаналізувати закордонний досвід реалізації антикорупційної політики;
4. охарактеризувати державні інституції як елементи антикорупційної системи України (НАБУ, САП, ВАС);
5. проаналізувати проблеми та виклики для антикорупційної системи України на її шляху до європейської та євроантлантичної інтеграції;
6. запропонувати шляхи оптимізації функціонування антикорупційної системи України.

Об'єктом дослідження є антикорупційна система України.

Предметом дослідження є особливості, проблеми та шляхи оптимізації функціонування антикорупційної системи України у напрямку європейської та євроатлантичної інтеграції.

Методи дослідження. У науковому дослідженні були використані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, які дали змогу ґрунтовно дослідити теоретичні та практичні аспекти законодавчої та правової бази. Так, порівняльний метод використовується при дослідженні закордонного досвіду серед європейських країн, а також США, Південної Кореї, Японії, Сінгапуру, Ізраїлю та Англії. Методи системного та структурного аналізу були використані при дослідженні поняття та сутності діяльності Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Вищого антикорупційного суду. Системний підхід є методологічною основою всієї роботи й використовується для вирішення більшості завдань дослідження. Зокрема, з позицій системного підходу розглянуто антикорупційну систему, як впливовий чинник на більшість аспектів життя. Для аналізу законодавчих актів та нормативних документів використовувався системно-аналітичний метод.

У роботі також використовувались такі загальнонаукові методи, як метод аналізу та синтезу, метод індукції та дедукції.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що дане дослідження є спробою комплексного аналізу особливостей, проблем та шляхів оптимізації функціонування антикорупційної системи України у напрямку європейської та євроатлантичної інтеграції.

Практичне значення одержаних результатів. Положення і висновки роботи можуть бути використані для подальшого науково-теоретичного дослідження особливостей та шляхів оптимізації функціонування антикорупційної системи України у напрямку європейської та євроатлантичної інтеграції, а також у навчальному процесі під час навчання фахівців з

державного управління.

Апробація результатів дослідження. Основні результати магістерського дослідження були представлені на Всеукраїнській щорічній науково-методичній конференції «Могилянські читання – 2022: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти (м. Миколаїв, 7-11 листопада 2022 р.) у вигляді тез на тему: на тему: «Антикорупційна система України». – С. 73-75.

Структура роботи зумовлена її метою та завданнями і складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків та списку використаних джерел (78 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи складає 84 сторінок, з яких 74 основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Джерельна база, основні поняття і категорії дослідження

Антикорупційна система - це низка установ на різних рівнях, об'єднаних спільною метою боротьби з корупцією та реалізації її відповідно до їх відповідних функцій та повноважень. Разом вони утворюють масштабний антикорупційний механізм завдяки раціональному розподілу обов'язків та завдань, кооперації та об'єднанню зусиль.

Для того, щоб антикорупційна система в Україні функціонувала задовільно, крім антикорупційних інституцій функціонують також інші державні інституції, так звані причетні інституції. Різниця між двома категоріями полягає у галузі знань. Таким чином, антикорупційні органи беруть безпосередню участь у розробці та моніторингу антикорупційної політики, розслідуванні та розгляді справ про корупцію за участю високопосадовців та великих сум грошей, що потребує спеціальних знань та ресурсів. Відповідні відомства також можуть здійснювати низку антикорупційних заходів у межах своїх повноважень та зміцнювати антикорупційні системи. Це допомагає зробити зусилля щодо боротьби з корупцією більш масштабними та ефективними.

Систему антикорупційних органів України слід розглядати з погляду її функцій, а саме:

Рівень 1 - Превентивні функції. Їх повноваження полягають у формуванні політики та запобіганні корупції.

Антикорупційні органи: Національне антикорупційне агентство (НАЗК).

Національне агентство з запобігання корупції (НАЗК) є основним професійним антикорупційним агентством, створення якого регулюється «Законом про боротьбу з корупцією»[17]. НАЗК є центральним органом виконавчої влади з особливим статусом.

Робота:

- «Перевіряти електронні декларації, партійні звіти та факти щодо конфлікту інтересів.
- Розробка антикорупційних стратегій та проєктів національних програм щодо їх реалізації.
- Стверджувати антикорупційні програми інших відомств.
- Створити адміністративні процедури вчинення корупційних правопорушень найвищими посадовими особами.
- Здійснювати антикорупційну експертизу проєктів та актів Ради Міністрів України» [60].

Відповідні органи: Верховна Рада України є єдиним законодавчим органом.

Робота:

- Ухвалити Закон про стратегію боротьби з корупцією.
- Проведення тематичних парламентських слухань, антикорупційної експертизи законопроєктів (у Комітеті з питань антикорупційної політики).

Рада Міністрів України (КМУ) є найвищим органом виконавчої влади.

Робота: Затвердити національні програми з реалізації антикорупційних стратегій.

Міністерство юстиції є адміністративним органом.

Робота: Проведення антикорупційних перевірок нормативних правових актів, крім проєктів

Рівень 2 - Операційні функції. Завдання - розслідування корупційних

злочинів та злочинів.

Агентство з боротьби з корупцією:

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) - державний правоохоронний орган, створений після ухвалення Закону «Про Національну антикорупційну службу України» [40]. Відповідальність НАБУ визначається залежно від характеру корупційного злочину, розміру шкоди та об'єкта злочину (високопосадовець або фізична особа).

Робота: Розслідує корупційні злочини за участю високопосадовців та великих державних фондів.

Антикорупційна прокуратура (САП) є незалежним підрозділом Генеральної прокуратури.

Робота: Здійснює процесуальне керівництво та супровід державних звинувачень із Державною службою карного розшуку у справах, підвідомчих НАБУ.

Національне агентство України з виявлення, розслідування та контролю за активами, отриманими від корупційних та інших злочинів (АРМА) є центральним правоохоронним органом зі спеціальним статусом.

Робота: Він займається виявленням і розшуком майна, отриманого внаслідок корупційних злочинів, і керує таким майном (під арештом).

Національна поліція України (НП) є правоохоронним органом.

Робота:

- Розслідувати більшість злочинів, зокрема корупційних, які не входять до компетенції НАБУ та ДБР.

- Розробити управлінські протоколи щодо виконання злочинів, пов'язаних з корупцією.

Державне бюро розслідувань (ДБР) є правоохоронним органом, створення якого регулюється Кримінально-процесуальним кодексом України [51].

Робота: Він розслідує окремі корупційні злочини, скоєні переважно

правоохоронцями та організованими групами.

Служба безпеки України (СБУ) є органом спеціального призначення із правоохоронними функціями.

Робота: Проведення оперативно-розшукових заходів, особливо щодо корупційних злочинів.

Прокуратура.

Робота: Для НП, СБУ та СБУ здійснює процесуальне керівництво та супровід звинувачення в судах загальної юрисдикції.

Рівень 3 - Судові функції

Робота полягає у порушенні кримінальної справи.

Антикорупційні органи: Вищий антикорупційний суд (ВАС) є вищим професійним судом у судовій системі України і розпочав свою діяльність через рік після ухвалення закону «Про Вищий антикорупційний суд» [18].

Робота: Здійснювати процедури щодо корупційних злочинів, що розслідуються НАБУ. Рішення виносяться до першої інстанції та до апеляційної інстанції, відповідні органи.

Загальні суди - Окружні суди, Апеляційні суди, Верховний суд.

Робота: Здійснити розгляд кримінальних справ про корупційні правопорушення, розслідувані НП, СБУ та СБУ. Проведення експертизи позовів щодо притягнення до цивільної відповідальності за корупційні злочини.

Отже, враховуючи вищесказане та додаючи результати опитування серед українських мешканців, яке було проведено Національною агенцією з питань запобігання корупції [66] можна зробити висновок, що корупція посіла третє місце серед основних проблем (після дорожнечі життя та військових дій) у списку, представленому населенню, та друге місце серед представників бізнесу.

Має місце необізнаність респондентів про дії, які здаються корупційними, але

не є юридично корупційними чи навпаки. «Більшість респондентів (85,4% населення та 84,2% підприємств) вважають, що корупція в Україні тією чи іншою мірою дуже поширена. Громадяни найчастіше стикаються з корупцією при зверненні до медичних закладів (через великий обсяг звернень), але рівень корупції вищий у правоохоронній сфері, будівництві та земельних відносинах. З точки зору бізнесу перше місце в рейтингу найкорумпованіших сфер займає сфера будівництва та земельних відносин, митниця, постачальники електроенергії, газу та води. Загалом за останні 12 місяців пропагандистами корупційних зв'язків були 14,4% населення України та 4,7% представників бізнесу. При цьому 25,9% населення та 12,1% підприємств були залучені до корупційних відносин за вимогою» [66].

Отже, у 2014 році Україна розпочала створення повноцінної антикорупційної інфраструктури та створення нової спеціалізованої антикорупційної агенції. Антикорупційну реформу запустив рух України у напрямку ЄС та НАТО та реалізація узятих зобов'язань, зокрема через створення антикорупційних інституцій та реалізацію багатьох законодавчих та нормативних змін. Для того, щоб антикорупційна система в Україні функціонувала задовільно, крім антикорупційних інституцій функціонують також інші державні інституції, так звані причетні інституції. Різниця між двома категоріями полягає у галузі знань. Таким чином, антикорупційні органи беруть безпосередню участь у розробці та моніторингу антикорупційної політики, розслідуванні та розгляді справ про корупцію за участю високопосадовців та розкрадання ними державних коштів у величезних обсягах, що потребує спеціальних знань та ресурсів. Відповідні відомства також можуть здійснювати низку антикорупційних заходів у межах своїх повноважень та зміцнювати антикорупційні системи. Це допомагає зробити зусилля щодо боротьби з корупцією більш масштабними та ефективними.

1.2. Законодавча та нормативно-правова база дослідження

Вирішення проблеми корупції є одним з пріоритетів українського суспільства у напрямку руху до європейської та євроатлантичної інтеграції. Зокрема, корупція була однією з причин масових протестів в Україні наприкінці 2013 року - на початку 2014 року. Високий рівень корупції пояснюється відсутністю ефективної реформи у сфері протидії корупції та неефективною роботою правоохоронних органів щодо виявлення корупційних злочинів та притягнення винних до відповідальності. Також ця ситуація пояснюється неналежним виконанням Україною своїх міжнародних зобов'язань щодо впровадження антикорупційних стандартів та рекомендацій Групи держав щодо боротьби з корупцією.

Метою реалізації антикорупційної політики в Україні є створення системи прийняття рішень щодо антикорупційної політики на основі аналізу достовірних даних про корупцію та фактори, до неї провідних, особливо статистичних спостережень. Моніторинг виконання цих рішень та їхнього впливу на ситуацію у питаннях протидії корупції незалежними професійними органами із залученням представників громадськості, формування громадської підтримки протидії корупції.

Основними умовами успішної боротьби з корупцією є наявність:

- Антикорупційних законів та їх ефективне застосування.
- Політична воля національних лідерів.
- Підтримка громадянським суспільством державних антикорупційних заходів.

Кожен із цих компонентів відіграє свою особливу роль у боротьбі з корупцією.

Основними принципами щодо запобігання і протидії корупції у Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» є:

- «верховенства права;
- законності;
- комплексного здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів;
- пріоритетності запобіжних заходів;
- невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;
- відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів;
- забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційним правопорушенням» [35].

Варто проаналізувати й міжнародні стандарти – міжнародні акти, світові зразки боротьби з корупцією. До їх основного переліку входять:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 (ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» від 18.10.2006 № 251-V) [39].
2. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією № ET8173 від 27.01.1999 [53] (ратифікована згідно із Законом України "Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією" від 18.10.2006 № 252-V) [38].
3. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15.05.2003 № ET8 191 [16] (ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції

про боротьбу з корупцією» від 18.10.2006 № 253-V) [37].

4. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 [70] (ратифікована згідно із Законом України "Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією" від 16.03.2005 № 2476-IV) [36].

5. Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (ОРЕСО) від 05.05.1998 [69].

6. Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (БРЕСО) від 05.05.1998 [67].

Антикорупційна політика реалізується також в Кодексах і законах України, зокрема:

- Кримінальний Кодекс України [52]
- Кодекс законів про працю України[48].

Закони України:

1. Про запобігання корупції від 14.10.2014 № 1700-VIII. [35]
2. Про Національне антикорупційне бюро України від 14.10.2014 № 1698-VIII [40]
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України від 13.05.2014 № 1261-УІІ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів від 14.10.2014 № 1701-VIII [43]
4. Про державну службу від 10.12.2015 № 889-VIII [33]
5. Про службу в органах місцевого самоврядування від 07.06.2001 № 2493-III [32]
6. Про очищення влади від 27.01.2015 № 132-VIII [44]
7. Про Національну поліцію від 02.07.2015 № 580-VIII [31]
8. Про прокуратуру від 14.10.2014 № 1697-VIII [30]

9. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 10.11.2015 № 772- VIII [29]

Антикорупційна діяльність спрямована на запобігання виникненню корупційних відносин у суспільстві та включає загальні та спеціальні превентивні заходи. Загальні запобіжні заходи спрямовані на мінімізацію ризику корупції шляхом здійснення міжвідомчої діяльності різних рівнів влади. Вони проявляються у формуванні справедливих соціальних, політичних та економічних систем, регулюванні різного роду суспільних відносин та проведенні раціональної політики у різних сферах суспільного життя

Отже, антикорупційна політика в Україні реалізується у законодавчих та нормативно-правових актах, зокрема це стосується Кримінального Кодексу України, Кодексу законів про працю України, законів України: Про запобігання корупції (2014 рік), Про запобігання корупції (2014 рік), Про Національне антикорупційне бюро України (2014 рік), Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України від (2014 рік) Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів від (2014 рік), Про державну службу (2015 рік), Про службу в органах місцевого самоврядування (2001 рік), Про очищення влади (2015 рік), Про Національну поліцію (2015 рік), Про прокуратуру (2014 рік), Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (2015 рік).

1.3. Закордонний досвід реалізації антикорупційної політики

Зниження рівня корупції в Україні до безпечного рівня можливе, на нашу думку, зокрема, й при вивченні та впровадженні закордонного досвіду боротьби з цим вкрай негативним соціальним явищем. Насамперед, це політичні, правові та організаційні механізми подолання корупції, які успішно працюють в інших країнах. Відбір та дослідження зарубіжних програм, спрямованих на протидію хабарництву та корупції, довели свою ефективність на практиці та показують великий потенціал для запозичення позитивного зарубіжного досвіду.

Отже, проаналізуємо досвід країн, які досягли успіхів у цій галузі.

Ізраїль. В Ізраїлі антикорупційна атмосфера забезпечується системою спостереження за можливою корупцією. Це здійснюється державними органами та спецпідрозділами поліції, державними аудиторами, незалежними від міністерств та державних відомств, та державними органами, такими як «державне управління з прибирання». Ці організації розслідують потенційні осередки корупції та повідомляють слідчі органи при їх виявленні. Низова корупція в Ізраїлі практично відсутня, з великими соціальними пільгами для державних чиновників та безжальним покаранням у разі виявлення корупції.

Англія. Високі стандарти громадянської поведінки у Великій Британії є «результатом політичних та законодавчих дій, моральних змін та більш ефективного соціального контролю над державними службовцями. У цій країні одна із найдавніших традицій боротьби з корупцією. Система антикорупційних механізмів регулюється на законодавчому рівні. Перший закон про боротьбу з корупцією в державних установах був ухвалений у 1889 р., а антикорупційні закони 1906 та 1916 р.р. з'явилися суспільною відповіддю на поширення цього суспільно-політичного явища. На відміну від традиційних правових принципів ці закони вимагають, щоб посадові особи доводили свою невинність» [46].

Другою особливістю є дуже висока роль громадської думки, яка

відстежує динаміку негативних явищ у суспільстві. Більша частина публічних дебатів була пов'язана з лобіюванням та купівлею політичного впливу, питаннями зміни кордонів між приватною та державною власністю, моральною культурою, хабарництвом та зловживаннями з боку місцевих органів влади, поліції, митниці тощо.

«Так звана Комісія Нолана, створена у жовтні 1994 року, безпосередньо спостерігає за корупційним процесом у Великій Британії. Його зусилля зосереджені на ключових сферах суспільного життя, які викликають найбільше занепокоєння населення» [13]. Член парламенту, який працює консультантом у компанії, яка намагається вплинути на державну політику. Це колишні міністри та інші чиновники, які раніше працювали в галузях промисловості, регулюванням яких займався уряд чи інші сторони суспільного життя. За результатами роботи комісії Палата представників ухвалила рішення щодо призначення стандартного парламентського директора для заборони фаворитизму депутатів та оприлюднення зовнішніх доходів.

Німеччина. Боротьба з корупцією у Німеччині будується завдання знищення матеріальної, передусім фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається двома способами: конфіскацією (конфіскацією майна) та створенням відповідної правової бази для запобігання «відмиванню брудних грошей». Зокрема, слід наголосити, що банківські установи зобов'язані надавати правоохоронним органам інформацію про операції на суму, що перевищує 20000 німецьких марок, за умови, що ця інформація використовується лише для розслідування.

Загальна політика уряду Німеччини у сфері протидії корупції полягає у тому, щоб унеможливити зловживання посадовими особами своїм становищем внаслідок вжиття законодавчих, організаційних, кадрових та інших заходів. Серед антикорупційних механізмів, які діють у Німеччині, слід зазначити намір створити реєстр корумпованих компаній. У цьому випадку Німеччина йде

шляхом зарубіжного досвіду, особливо ізраїльського. Суть у тому, що компанії, включені до таких реєстрів, позбавляються права виконувати держзамовлення та потрапляють у поле зору правоохоронних органів.

Сінгапур. Антикорупційна політика цієї держави вражає своїми успіхами. Його центральною ланкою є Бюро з розслідування корупції, що постійно діє спеціалізований орган боротьби з корупцією, який має політичну та функціональну самостійність. Цей незалежний орган прагне розслідувати та запобігати корупції у державному та приватному секторах економіки Сінгапуру. Департамент розслідує випадки зловживань щодо державних посадових осіб та повідомляє про них у відповідні органи для вжиття необхідних заходів. Департамент вивчає методи роботи потенційно корумпованих державних органів з метою виявлення потенційних слабких місць у системі управління та, у разі потреби, спонукатиме керівників цих відомств до вжиття відповідних заходів.

Основна ідея антикорупційної політики Сінгапуру полягає в тому, щоб «прагнути звести до мінімуму або усунути умови, які створюють як стимули, так і можливості для вчинення людьми корупційних дій» [2]. Це досягається за рахунок низки антикорупційних принципів. Зокрема: плати державним службовцям за формулою, прив'язаною до середньої заробітної плати тих, хто успішний у приватному секторі; ведення річних звітів про майно, активи та зобов'язання державних службовців. Прокурори мають право перевіряти банківські, акціонерні та розрахункові рахунки осіб, які підозрюються у порушенні антикорупційного законодавства. Дуже суворі заходи застосовуються у випадках корупції, особливо щодо високопосадовців, щоб підтримувати моральний авторитет некорумпованих політичних лідерів.

Відбувається усунення непотрібних адміністративних бар'єрів для розвитку. Отже, боротьба з корупцією є одним із ключових факторів економічного успіху Сінгапуру.

Японія. Антикорупційний досвід Японії доводить, що відсутність єдиного кодифікованого акту, спрямованого на протидію корупції, не перешкоджає ефективному вирішенню проблеми. Антикорупційні кодекси містяться у багатьох національних законах.

Японські парламентарі надають особливого значення забороні на в'їзд політиків, державних та місцевих чиновників. Зокрема, вони стосуються низки заходів, які позбавляють японських державних службовців політичної дієздатності щодо приватного підприємництва як під час їхнього перебування на посаді, так і після звільнення. Як і в Сінгапурі, японські парламентарі мають суворі обмеження на фінансування кампаній, політичних партій та інших політичних організацій, а також суворо регламентовані процедури надання внесків на користь кандидатів на виборах і в політичні фонди. Впровадили і встановили суворі процедури фінансової звітності. Санкції застосовуються, якщо хтось порушує положення закону, коли член японського парламенту приймає рішення на свою користь, впливаючи на штат, місцевих державних службовців та корпорації, які володіють 50% капіталу держави, щоб отримати винагороду від зацікавлених сторін.

Як і в багатьох країнах, одним із найважливіших напрямів боротьби з корупцією у Японії є кадрова політика. «Члени парламенту Японії приділяють пильну увагу етичній поведінці політиків та державних службовців. Так, з квітня 2000 р. у країні діє «Закон про етику державних службовців», а також Кодекс етики державних службовців та Кодекси про адміністративні стягнення за правопорушення, передбачені постановою Уряду» [72]. Кодекс етики державних службовців визначає докладний список «зацікавлених осіб» та неетичну поведінку, яка виключає довільне тлумачення вимог закону.

«У квітні 2001 року в Японії було ухвалено Закон про розкриття інформації. Закон гарантує громадянам право на доступ до офіційної інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів, та право на

звернення до Ради з контролю за розкриттям інформації, якщо уряд вирішує не розкривати певну інформацію. Ці обставини дозволили органам державної влади викрити кілька фактів корупції» [72].

Таким чином, у боротьбі з корупцією в Японії пріоритетами визначено:

- реформу державної служби (відповідна заробітна плата, система стимулювання);
- забезпечення громадянських свобод (система соціально-правового контролю та моральної поведінки політиків з боку громадянського суспільства);

Сполучені Штати Америки. На нашу думку, вони мають найбільший досвід боротьби з корупцією. Організована злочинність тут уперше почала обговорюватися на «високому рівні» 1929 року, коли її вивченням зайнялася так звана «комісія Цикершема» [62]. З того часу це питання перебуває у центрі уваги комісій, комісій та підкомітетів, створених Конгресом чи рішенням президента. Створено рекомендації, які стали основою федерального закону.

Істотним організаційним кроком, зробленим урядом США, стало створення у червні 1970 р. «Національної ради боротьби з організованою злочинністю» [62]. Його основне завдання полягає у розробці національного плану дій. Міністерство юстиції США відіграє провідну роль у боротьбі з організованою злочинністю. Міністерство юстиції розробляє національну стратегію боротьби зі злочинністю в країні та системно керує цією роботою. Федеральне бюро розслідувань (ФБР) є головним підрозділом Міністерства юстиції та несе пряму відповідальність за боротьбу з організованою злочинністю.

Законодавство США дуже широко визначає поняття офіційної корупції. Це включає ряд протиправних дій і в основному закріплено в чотирьох розділах глави 18 Кодексу.

У США не тільки особа, яка отримує хабар, а й особа, яка її дає, підлягає

кримінальному переслідуванню за хабарництво. Кодекс деталізує категорії державних службовців, які вважаються одержувачами хабара. Будь-хто, хто пропонує, пропонує або обіцяє щось цінне державній посадовій особі чи кандидату на цю посаду з незаконною метою, несе відповідальність за хабарництво. Важливо, щоб як колишні, так і майбутні співробітники отримували покарання за хабарництво поряд із співробітниками.

Законодавство США, як і законодавство Японії, передбачає обмеження підприємницької діяльності колишніх державних службовців після їхнього звільнення з державного сектору.

Італія. На нашу думку, однією з доволі ефективних систем є система політико-правових механізмів боротьби з корупцією в Італії за якої громадські та державні інститути тісно взаємодіють для вирішення цієї проблеми. «Парламент країни створив спеціальну Генеральну раду боротьби з організованою злочинністю. Поряд із Генеральною радою було створено районне управління боротьби з організованою злочинністю та мафією та окремий Державний департамент боротьби з мафією. До завдань цієї установи входить: раціоналізація ресурсів та коштів, що виділяються на боротьбу з організованою злочинністю, регулярний огляд досягнутих результатів щодо встановлених сфер діяльності та, за необхідності, усунення недоліків чи неефективних дій; ухвалення відповідних Директив, спрямованих на боротьбу з корупцією» [19].

Варто зазначити, що вся ця діяльність відкрита для політичних партій, громадянського суспільства та засобів масової інформації. «Окремі адміністрації пропонують можливість участі у роботі органів громадського контролю. У зв'язку з цим у 1993 році під тиском громадськості було ухвалено «Закон про групи мафіозного типу», що встановлює сувору відповідальність за участь у злочинних організаціях мафіозного типу. Цей закон було включено до нового Кримінального кодексу Італії окремою нормою» [74].

Новий закон визначає певні функції, притаманні мафіозних угруповань. Зокрема, примус та підпорядкування силою, дотримання «закону про мовчання», звільнення під заставу з метою скоєння кримінальних злочинів та встановлення прямого чи непрямого контролю. Контроль за різними видами економічної діяльності з метою одержання незаконного прибутку, встановлення незаконних пріоритетів для себе чи інших у такій діяльності чи протидії вільному волевиявленню під час голосування.

Відповідно до цього закону, якщо йдеться про вступ до збройного мафіозного угруповання, відповідальність за скоєння злочину значно зростає. Мафіозна група вважається озброєною, якщо її члени «мають можливість використовувати зброю та вибухові речовини для досягнення цілей групи» [74]. При цьому неважливо, чи є зброя в руках банди або захована в схованці. До мафії буде застосовано суворих покарань за фінансування законної економічної діяльності за рахунок коштів, отриманих злочинним шляхом, у тому числі доходів від легалізації «брудних грошей».

Застосування нових законів про угруповання мафіозного типу також потрапило під контроль органів народу та представницької демократії, що дозволило дестабілізувати мафіозну ієрархію. Однією з форм такого контролю є заслуховування звіту міністра внутрішніх справ двічі на рік у Зборах країни. Така багатогранна робота на тему політики та італійського правосуддя дає позитивні результати. З 1993 року було заарештовано понад 3500 членів мафіозних злочинних угруповань. Водночас це стало можливим завдяки практичній реалізації принципу поділу влади у політико-правовій сфері Італії, незалежності судової влади від державного впливу та втручання інших гілок влади на рисове поле. Завдяки цьому судова система Італії є найважливішою із трьох гілок влади у системі антикорупційних механізмів. Конституція Італії втілила політичне рішення надати Вищій раді суддів виняткове право заохочувати та карати суддів. Виконавча комісія має статус суду, а Конституція

передбачає адміністративні процедури щодо деяких кримінальних справ. Той факт, що судді, прокурори та слідчі вважаються представниками однієї професії та регулярно змінюються ролями, слід визнати ефективним механізмом боротьби з корупцією. Кожна прокуратура є незалежною. Всім прокурорам гарантується така сама незалежність, як і суддям.

Досить поширена думка, що корупцію можна перемогти за допомогою могутніх держав, диктатур та репресій. Але досвід Китаю, де практика таємного виставлення напоказ державних чиновників давно стала «нормальною», підтверджує протилежне. На нашу думку, явно дієві репресивні заходи навряд чи дадуть бажаний результат - кількість хабарів якщо і є, то невелика, а платою за підвищений ризик суми хабарів автоматично злітають до небес. Більше того, репресивні заходи можуть призвести до різкого посилення правоохоронних органів. Правоохоронні органи отримують монополію вирішувати, кого стратити, а кого помилувати з усіма наслідками.

Підкреслимо, що демократична система не гарантує свободи від корупції взагалі та хабарництва зокрема, але принаймні дає можливість боротися з нею. По-перше, внутрішньопартійна конкуренція викриває корумпованість правлячої еліти. По-друге, свобода слова дозволяє пресі контролювати державних чиновників. Громадянське суспільство може підвищити ефективність незалежних антикорупційних комісій як характерного інституту демократичних режимів. Подібні установи успішно працюють у Гонконгу, Сінгапурі, Малайзії та Тайвані.

Південна Корея. Країна - яскравий приклад «культури прозорості». Так, з 1999 року у Сеулі діє програма «OPEN». Це система контролю за розглядом звернень громадян міською владою, яка справила справжній фурор серед антикорупційної програми країни. Програма є показником реалізації політичної волі у боротьбі з корупцією.

Безкоштовний доступ до інформації про події позбавляє необхідності

особисто зв'язуватися з державними чиновниками або пропонувати хабарі для прискорення завершення процесу прийняття рішення. Таким чином, усуваючи особисте спілкування між державними службовцями та громадянами як необхідну умову існування корупції, «OPEN» виконує основну місію щодо запобігання корупції та відновлення довіри громадян до міського уряду.

Таким чином, доходимо висновку, що закордонне антикорупційне законодавство розвивається з ухилом на профілактику, використовуючи для боротьби всі законні засоби (не лише кримінально-правові). Докладний аналіз боротьби з корупційними злочинами в Японії, Сінгапурі, Південній Кореї, Італії, США та інших країнах може сформувавши уявлення на основі передових національних антикорупційних стратегій. Це потрібно Україні сьогодні. На цій основі сформувалася сильна політична воля вищого керівництва країн до боротьби з корупцією та єдина національна політика у сфері протидії корупції. Вона включає комплекс національних, політичних, економічних, соціальних та правових заходів. Без політичної волі на всіх рівнях влади ні законодавство, ні адміністрація, ні інші заходи, спрямовані на боротьбу з корупцією, не будуть ефективними.

Організований громадський контроль з боку громадянського суспільства над усією національною адміністративною системою (необхідною умовою для цього є створення атмосфери прозорості) та можливість кримінального переслідування злочинців у цих рамках гарантується. Важливу роль тут відіграють незалежні ЗМІ. Судова незалежність, демонструється правоохоронними системами Італії, США, Великобританії, Франції та інших країн. Має бути сувора підзвітність можновладців перед дійсно незалежним органом, уповноваженим контролювати сумлінність діяльності державних службовців та притягувати їх до відповідальності незалежно від їхнього положення в ієрархії влади. Вважаємо, що ці положення можуть стати основою успішної національної антикорупційної політики в Україні.

Висновки до першого розділу

1. У 2014 році Україна розпочала створення повноцінної антикорупційної інфраструктури та створення нової спеціалізованої антикорупційної агенції. Антикорупційну реформу запустив рух України у напрямку ЄС та НАТО та реалізація узятих зобов'язань, зокрема через створення антикорупційних інституцій та реалізацію багатьох законодавчих та нормативних змін. Для того, щоб антикорупційна система в Україні функціонувала задовільно, крім антикорупційних інституцій функціонують також інші державні інституції, так звані причетні інституції. Різниця між двома категоріями полягає у галузі знань. Таким чином, антикорупційні органи беруть безпосередню участь у розробці та моніторингу антикорупційної політики, розслідуванні та розгляді справ про корупцію за участю високопосадовців та розкрадання ними державних коштів у величезних обсягах, що потребує спеціальних знань та ресурсів. Відповідні відомства також можуть здійснювати низку антикорупційних заходів у межах своїх повноважень та зміцнювати антикорупційні системи. Це допомагає зробити зусилля щодо боротьби з корупцією більш масштабними та ефективними.

2. антикорупційна політика в Україні реалізується у законодавчих та нормативно-правових актах, зокрема це стосується Кримінального Кодексу України, Кодексу законів про працю України, законів України: Про запобігання корупції (2014 рік), Про запобігання корупції (2014 рік), Про Національне антикорупційне бюро України (2014 рік), Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України від (2014 рік) Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів

юридичних осіб та публічних діячів від (2014 рік), Про державну службу (2015 рік), Про службу в органах місцевого самоврядування (2001 рік), Про очищення влади (2015 рік), Про Національну поліцію (2015 рік), Про прокуратуру (2014 рік), Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (2015 рік).

3. Закордонне антикорупційне законодавство розвивається з ухилом на профілактику, використовуючи для боротьби всі законні засоби (не лише кримінально-правові). Докладний аналіз боротьби з корупційними злочинами в Японії, Сінгапурі, Південній Кореї, Італії, США та інших країнах може сформувавши уявлення на основі передових національних антикорупційних стратегій. Це потрібно Україні сьогодні. На цій основі сформувалася сильна політична воля вищого керівництва країн до боротьби з корупцією та єдина національна політика у сфері протидії корупції. Вона включає комплекс національних, політичних, економічних, соціальних та правових заходів. Без політичної волі на всіх рівнях влади ні законодавство, ні адміністрація, ні інші заходи, спрямовані на боротьбу з корупцією, не будуть ефективними.

Організований громадський контроль з боку громадянського суспільства над усією національною адміністративною системою (необхідною умовою для цього є створення атмосфери прозорості) та можливість кримінального переслідування злочинців у цих рамках гарантується. Важливу роль тут відіграють незалежні ЗМІ. Судова незалежність, демонструється правоохоронними системами Італії, США, Великобританії, Франції та інших країн. Має бути сувора підзвітність можновладців перед дійсно незалежним органом, уповноваженим контролювати сумлінність діяльності державних службовців та притягувати їх до відповідальності незалежно від їхнього положення в ієрархії влади. Вважаємо, що ці положення можуть стати основою успішної національної антикорупційної політики в Україні.

РОЗДІЛ 2

ДЕРЖАВНІ ІНСТИТУЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)

Національне антикорупційне бюро України є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, якому доручено попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших злочинів.

Завданням Національного бюро є боротьба з корупцією та іншими злочинами, які вчиняються високопосадовцями, наділеними повноваженнями на виконання державних або муніципальних функцій, що загрожують національній безпеці, а також вживання інших заходів, передбачених законом.

«Правовою основою діяльності Національного бюро є Конституція України, міжнародні договори України, закони України та нормативні правові акти.

Основними засадами Національного бюро є:

- 1) верховенство закону;
- 2) повагу та дотримання прав людини, прав і свобод громадянина;
- 3) законність;
- 4) справедливість;
- 5) незалежність Національного бюро та його співробітників;
- 6) підконтрольність та підзвітність громадським та державним інститутам у встановленому законом порядку;
- 7) відкритість демократичного цивільного контролю;
- 8) політичний нейтралітет та безпартійність;

9) обміни з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та державними органами» [40].

1. Незалежність Національного бюро у його діяльності гарантується:

«1) особливим порядком конкурсного відбору Директора Національного бюро та вичерпним переліком підстав припинення повноважень Директора Національного бюро, які визначені цим Законом;

2) конкурсними засадами відбору інших працівників Національного бюро, їх особливим правовим та соціальним захистом, належними умовами оплати праці;

3) установленим законом порядком фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національного бюро;

4) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки працівників Національного бюро, їх близьких родичів, майна;

5) іншими засобами, визначеними цим Законом» [40].

Використання Національного бюро в корисливих, групових чи особистих цілях не допускається. Політичним партіям заборонено працювати у Національному бюро.

Забороняється незаконне втручання у діяльність Національного бюро, державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, політичних партій та інших фізичних чи юридичних осіб.

«Письмові чи усні вказівки, прохання, розпорядження тощо, адресовані Національному бюро чи його працівникам, що стосуються організації діяльності Національного бюро, зокрема прийняття нормативних правових актів, безпосереднього здійснення повноважень закону та питання досудового розслідування з окремих кримінальних справ, які не передбачені Кримінально-процесуальним кодексом України, є незаконними та не підлягають виконанню. При отриманні таких вказівок, запитів, розпоряджень посадові особи Національного бюро негайно письмово повідомляють про це Директора

Національного бюро» [40].

«Діяльність Національного бюро спрямовується і координується безпосередньо Кабінетом Міністрів України в межах і в порядку, встановлених цим Законом» [40].

Кабінет Міністрів України спрямовує і координує діяльність Національного бюро виключно у такий спосіб:

«1) затвердження проекту стратегії протидії корупції та державної програми її реалізації;

2) підготовка законопроекту про Державний бюджет України та про внесення змін до Державного бюджету України, яким передбачено фінансування суми, необхідної для ефективного виконання своїх повноважень Національним бюро;

3) одержувати та розглядати письмові звіти про діяльність Національного бюро, передбачені статтею 26 цього Закону;

4) затвердження Положення про Раду громадського контролю при Національному бюро та Положення про порядок її формування;

5) призначення осіб до складу Комісії для проведення зовнішньої та незалежної оцінки (ревізії) ефективності Національного бюро відповідно до статті 26 цього Закону;

6) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Законом» [40].

Стаття 8, пункт 4 визначає, що «Директор Національного бюро без погодження з Кабінетом Міністрів України, іншими органами державної влади та їх апаратами затверджує положення про структурні підрозділи, посадові інструкції працівників Національного бюро» [40]

Стаття 8, пункт 5 «Акти Національного бюро не можуть бути скасовані повністю чи в окремій частині Кабінетом Міністрів України» [40]. Пункт 6 «Нормативно-правові акти Національного бюро набирають чинності з дня їх офіційного опублікування, якщо інше не передбачено такими актами, але не

раніше дня їх офіційного опублікування. Інші акти Національного бюро набувають чинності з дня їх прийняття, якщо такими актами не встановлено інший строк набрання ними чинності, але не раніше дня їх прийняття, та доводяться до відома осіб, на яких поширюється дія таких актів, у встановленому Національним бюро порядку» [40]. «Акти Національного бюро (крім інформації з обмеженим доступом) оприлюднюються шляхом їх розміщення на офіційному веб-сайті Національного бюро. Державна реєстрація актів Національного бюро Міністерством юстиції України не здійснюється» [40]. «Нормативно-правові акти Національного бюро включені до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів України. Національне бюро складається з центрального апарату та регіональних управлінь, воно є юридичною особою громадського права» [40].

«З метою забезпечення виконання завдань Національного бюро Генеральний директор своїм рішенням створює до семи компетентних управлінь Державного секретаріату по Україні. Директор Національного бюро може своїм рішенням «створювати додаткові територіальні управління Державного секретаріату у межах областей, якщо виникає обґрунтована потреба» [20].

«Директор Національного бюро створює, реорганізує та ліквідує компетентні органи Державного секретаріату відповідно до цього Закону» [21]. «Територіальне управління Національного бюро формується та діє як відокремлений підрозділ Національного бюро без утворення окремої юридичної особи» [22].

«Організація Національного бюро, штатний розпис, правила про організаційні підрозділи та посадові інструкції працівників затверджуються Директором Національного бюро» [20].

«Вимоги Кабінету Міністрів України щодо складу структури центрального органу виконавчої влади не поширюються на Національне

бюро» [21] .

«До складу управлінь Національного бюро входять:

- оперативно-розшукові підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність;
- інформаційно-аналітичні та оперативно-технічні підрозділи;
- забезпечення безпеки співробітників;
- представлення інтересів у іноземних компетентних органах, експертних, фінансових, кадрових та інших відомствах» [23]

У статті 5, пункті 5 визначено, що «Директор Національного бюро своїм рішенням може створити комісію у складі посадових осіб Національного бюро, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, посадових осіб інших державних органів, органів місцевого самоврядування та представників державних органів. Такі комісії вивчають питання, пов'язані з порушеннями прав осіб, які співпрацюють із Національним бюро, та дають рекомендації щодо усунення цих порушень. Рекомендації таких комісій є обов'язковими для розгляду національними органами та органами місцевого самоврядування. Порядок діяльності комісії визначається Директором Національного бюро» [23].

«Максимальна чисельність центрального та регіональних апаратів Національного бюро становить 700 осіб, у тому числі адміністративний персонал – не більше 500 осіб» » [59].

«Діяльністю Національного бюро керує Директор Національного бюро, який призначається та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України у порядку, встановленому цим Законом. Кабінет Міністрів України виключно за наявності підстав, визначених частиною четвертою цієї статті, приймає рішення про звільнення Директора Національного бюро з посади, якщо за нього проголосувало не менш як дві третини посадового складу Кабінету Міністрів України, визначеного відповідно до статті 6 Закону України «Про

Кабінет Міністрів України» » [21] .

«Директор Національного бюро повинен мати вищу юридичну освіту, щонайменше 10 років практичного досвіду роботи в юридичній сфері, досвід роботи на керівних посадах у державних органах, установах або організаціях, у тому числі за кордоном, або в міжнародних організаціях не менше п'яти років, володіє державною мовою та здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки» [40].

В Законі про НАБУ вказується, що:

«1) вищою юридичною освітою є освіта, здобута в Україні (або на території колишнього СРСР до 1 грудня 1991 року) за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, а також вища юридична освіта за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, здобута в іноземних державах;

2) стажем роботи в галузі права є стаж роботи особи за спеціальністю після здобуття нею вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, а також вищої юридичної освіти за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, здобутої в іноземних державах» [40].

У Законі висунуто чіткі вимоги до Директора НАБУ для обіймання посади, зокрема «не може бути призначена на посаду Директора Національного бюро особа, яка впродовж двох років до подання заяви на участь у конкурсі на зайняття цієї посади, незалежно від тривалості, входила до складу керівних органів політичної партії або знаходилася у трудових чи інших договірних відносинах з політичною партією не може бути призначена на посаду Директора Національного бюро особа, яка не пройшла перевірку у порядку, встановленому Законом України «Про очищення влади», з метою відновлення довіри до влади та створення умов для побудови нової системи органів влади відповідно до європейських стандартів» [22].

«Строк повноважень Директора НАБУ складає 7 років. Одна й та сама особа не може відбувати два терміни поспіль. Одна і та ж особа не може обіймати цю посаду два строки підряд. Повноваження Директора Національного бюро припиняються у зв'язку із закінченням строку його повноважень або смертю» [40].

Директор Національного бюро звільняється з посади в разі:

- «1) подання письмової заяви про припинення повноважень за власним бажанням;
- 2) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою;
- 3) досягнення шістдесяти п'яти років;
- 4) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що створюється за рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;
- 5) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;
- 6) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно нього;
- 7) припинення його громадянства України або виїзду на постійне місце проживання за межі України;
- 8) невідповідності обмеженням щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, передбаченими Законом України «Про запобігання корупції», встановленим рішенням суду, що набрало законної сили;
- 9) невчасного подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 10) набуття громадянства іншої держави;
- 11) наявності висновку Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного бюро;

12) наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини» [28];

«13) набрання законної сили рішенням суду про визнання його активів чи активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;

14) порушення вимог Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» у частині подання, дотримання строків подання декларації про контакти» [28].

«Директора Національного бюро не може бути звільнено, а акт Кабінету Міністрів України про його призначення не може бути скасовано, крім підстав, зазначених у цій частині. Директор Національного бюро може бути відсторонений від посади лише з підстав та у порядку, встановлених Кримінальним процесуальним кодексом України» [40].

Стаття 6 пункт 6 Закону «Про НАБУ» визначає, що «у разі припинення повноважень або звільнення Директора Національного бюро усі його повноваження ... здійснює перший заступник Директора Національного бюро, а в разі його відсутності - один із заступників Директора Національного бюро до дня призначення Директора Національного бюро. У разі відсторонення Директора Національного бюро від посади усі його повноваження ... здійснює перший заступник Директора Національного бюро, а в разі його відсутності - один із заступників Директора Національного бюро» [40].

У статті 8 перераховано повноваження Директора Національного бюро, зокрема:

«1) несе відповідальність за діяльність Національного бюро, зокрема законність здійснюваних Національним бюро оперативно-розшукових заходів, досудового розслідування, додержання прав і свобод осіб;

2) організовує роботу Національного бюро, визначає кількість заступників Директора Національного бюро та обов'язки першого заступника, заступників Директора Національного бюро» [40];

«3) координує і контролює діяльність його центрального та територіальних управлінь;

4) затверджує кошторис, структуру та штатну чисельність центрального та територіальних управлінь Національного бюро;

4-1) визначає відповідно до законодавства в межах граничної чисельності Національного бюро перелік посад, що підлягають заміщенню особами начальницького складу, граничних спеціальних звань за цими посадами;

5) видає у межах повноважень накази і розпорядження, дає доручення, які є обов'язковими для виконання працівниками Національного бюро;

6) призначає на посади та звільняє з посад працівників Національного бюро;

7) затверджує перспективні, поточні та оперативні плани роботи Національного бюро;

8) встановлює порядок реєстрації, оброблення, зберігання та знищення відповідно до законодавства отриманої Національним бюро інформації; вживає заходи із запобігання несанкціонованому доступу до інформації з обмеженим доступом, а також забезпечує додержання законодавства про доступ до публічної інформації, розпорядником якої є Національне бюро;

9) визначає порядок заохочення осіб, які надають допомогу в попередженні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро;

10) вирішує питання про заохочення та накладення згідно з рішенням Дисциплінарної комісії Національного бюро дисциплінарних стягнень на працівників Національного бюро» [40];

«11) у встановленому законодавством порядку присвоює ранги державних

службовців працівникам Національного бюро та спеціальні звання особам начальницького складу, вносить Президенту України подання про присвоєння спеціальних звань вищого начальницького складу Національного бюро;

12) вносить у встановленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань, що належать до компетенції Національного бюро;

13) представляє Національне бюро у відносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, а також органами іноземних держав, міжнародними та іноземними організаціями тощо;

14) має право бути присутнім на засіданнях Верховної Ради України, її комітетів, тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій, а також брати участь з правом дорадчого голосу у засіданнях Кабінету Міністрів України;

15) представляє питання щодо діяльності Національного бюро на засіданнях Кабінету Міністрів України, подає на розгляд до Кабінету Міністрів України розроблені Національним бюро проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України;

16) забезпечує відкритість та прозорість діяльності Національного бюро відповідно до цього Закону; звітує про діяльність Національного бюро в порядку, визначеному цим Законом;

17) надає дозвіл на використання коштів фонду спеціальних оперативно-розшукових та слідчих дій Національного бюро;

18) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів» [40].

«Директору Національного бюро доступ до державної таємниці усіх ступенів секретності надається за посадою після взяття ним письмового зобов'язання щодо збереження державної таємниці» [40].

До працівників Національного бюро належать особи, які є «гласними і

негласними штатними працівниками, з числа осіб начальницького складу, державних службовців та інших працівників, які працюють за трудовими договорами в Національному бюро. Негласними штатними працівниками Національного бюро можуть бути детективи, старші детективи та працівники інших підрозділів Національного бюро» [40].

«Директор Національного бюро утворює конкурсні комісії, які проводять конкурс на зайняття вакантних посад гласних штатних працівників у Національному бюро. Директор Національного бюро включає до складу конкурсної комісії представників, визначених Радою громадського контролю при Національному бюро (не більше трьох осіб у складі однієї конкурсної комісії). Для проведення конкурсу на зайняття посад негласних штатних працівників Національного бюро Директором Національного ... утворюється окрема конкурсна комісія з числа працівників Національного бюро, які мають допуск до державної таємниці та яким Директором Національного бюро надано відповідний доступ до інформації про кандидатів на такі посади. Положення про конкурсні комісії та регламент їх роботи визначаються Директором Національного бюро. Конкурс на зайняття посад у Національному бюро передбачає складання кваліфікаційного іспиту (тестування) та проведення співбесіди» [40].

«На службу до Національного бюро приймаються на конкурсній, добровільній, контрактній основі громадяни України, які спроможні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки. Кваліфікаційні вимоги до професійної придатності визначаються Директором Національного бюро. Призначення на посади у Національному бюро здійснюється виключно за результатами відкритого (крім випадку, передбаченого частиною четвертою цієї статті) конкурсу, що проводиться в

порядку, визначеному Директором Національного бюро, крім призначення на посади першого заступника та заступників Директора Національного бюро, призначення на які здійснюється Директором Національного бюро без обов'язкового проведення відкритого конкурсу. Особи, які претендують на зайняття посад у Національному бюро, до призначення на відповідну посаду зобов'язані повідомити керівництву органу, на зайняття посади в якому вони претендують, про працюючих у такому органі близьких осіб. Працівники Національного бюро регулярно, але не рідше одного разу на два роки, проходять обов'язкове підвищення кваліфікації» [40].

У 2 розділі Закону «Про антикорупційне бюро України» зазначено, що «слідчі Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206-2, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 368-2, 369, 369-2, 410 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) злочин вчинено:

- народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником;
- державним службовцем, посада якого віднесена до першої та другої категорій посад, особою, посада якої прирівняна до першої та другої категорій посад державної служби;
- депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою

місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад» [40];

➤ «суддею Конституційного Суду України, суддею суду загальної юрисдикції, народним засідателем або присяжним (під час виконання ними цих функцій), Головою, членами, дисциплінарними інспекторами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Головою, заступником Голови, секретарем секції Вищої ради юстиції, іншим членом Вищої ради юстиції;

➤ Генеральним прокурором України, його заступником, помічником Генерального прокурора України, прокурором Генеральної прокуратури України, слідчим Генеральної прокуратури України, керівником структурного підрозділу Генеральної прокуратури України, прокурором Автономної Республіки Крим, міст Києва і Севастополя, області та його заступником, керівником структурного підрозділу прокуратури Автономної Республіки Крим, міст Києва і Севастополя, області» [40];

➤ «особою вищого начальницького складу органів внутрішніх справ, державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище;

➤ військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

➤ керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків» [40].

«2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди дорівнює або

перевищує суму, яка в п'ятсот і більше разів перевищує мінімальну заробітну плату, встановлену на відповідний рік (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків);

3) злочин, передбачений статтею 369, частиною першою статті 369-2 Кримінального кодексу України, вчинено щодо службової особи, визначеної в частині четвертій статті 18 Кримінального кодексу України або в пункті 1 цієї частини» [52].

«Прокурор, який здійснює нагляд за досудовими розслідуваннями, які проводяться слідчими Національного антикорупційного бюро України, своєю постановою може віднести кримінальне провадження у злочинах, передбачених абзацом першим цієї частини, до підслідності слідчих Національного антикорупційного бюро України, якщо відповідним злочином було заподіяно або могло бути заподіяно тяжкі наслідки охоронюваним законом свободам та інтересам фізичної або юридичної особи, а також державним чи суспільним інтересам. Під тяжкими наслідками слід розуміти загрозу заподіяння або заподіяння шкоди життєво важливим інтересам суспільства та держави, зокрема державному суверенітету, територіальній цілісності України, реалізації конституційних прав, свобод і обов'язків трьох і більше осіб» [24].

Отже, Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, який виявляє, припиняє, розслідує та розкриває корупційні доручення та перешкоджає виконанню нових доручень. Безпосереднім завданням Національного бюро є боротьба з корупційними злочинами, скоєними високопосадовцями (наприклад, президентом України, народними депутатами, прем'єр-міністром України, міністрами, прокурорами, суддями тощо). До структури управлінь Національного бюро входять

оперативно-розшукова частина, яка здійснює оперативно-розшукову та слідчу діяльність, інформаційно-аналітична, оперативно-технічна частина, яка здійснює виявлення майна, яке може підлягати конфіскації.

|

2.2 Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)

Спеціалізована антикорупційна прокуратура є «самостійним структурним підрозділом Офісу Генерального прокурора (на правах Департаменту), підпорядкованим заступнику Генерального прокурора - керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури». [58].

У своїй діяльності Спеціалізована антикорупційна прокуратура керується Конституцією України, Законами України «Про прокуратуру» [24], «Про запобігання корупції» [35], іншими актами законодавства України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, наказами Генерального прокурора, Регламентом Офісу Генерального прокурора, Положенням про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, а також враховує практику застосування законодавства Верховним Судом, рішення Європейського суду з прав людини.

«Свою роботу Спеціалізована антикорупційна прокуратура організовує у взаємодії з іншими структурними підрозділами Офісу Генерального прокурора, прокуратурами всіх рівнів, Національним антикорупційним бюро України, Тренінговим центром прокурорів України, правоохоронними, іншими державними органами»[58].

«Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру очолює заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, який має першого заступника та заступника. У разі тимчасової відсутності заступника Генерального прокурора - керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури обов'язки керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури виконує перший заступник або заступник керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури згідно з наказом Генерального прокурора» [59].

«Прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури може бути призначена особа, яка має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше п'яти років та володіє державною мовою. Не може бути призначена на посаду прокурора особа, яка:

- 1) визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною;
- 2) має захворювання, що перешкоджає виконанню обов'язків прокурора;
- 3) має незняту чи непогашену судимість або на яку накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією» [58].

Особливості організації і діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури визначені статтею 8-1 Закону України «Про прокуратуру». «Утворення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, визначення її структури і штату здійснюються Генеральним прокурором за погодженням з Директором Національного антикорупційного бюро України» [24].

«Основні завдання та функції Спеціалізованої антикорупційної прокуратури:

3.1. Здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування кримінальних правопорушень Національним антикорупційним бюро України.

3.2. Виконання вимог закону під час приймання, реєстрації, розгляду та вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасне внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

3.3. Забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування Національним антикорупційним бюро України кримінальних правопорушень та оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду.

3.4. Запобігання незаконному притягненню особи до кримінальної відповідальності та необґрунтованому застосуванню до неї заходів

процесуального примусу, виконання вимог закону про невідворотність відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення» [58].

«3.5. Забезпечення підозрюваним, обвинуваченим безоплатної правової допомоги у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України.

3.6. Підтримання публічного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, що розслідувалися Національним антикорупційним бюро України.

3.7. Забезпечення в межах компетенції відшкодування збитків, завданих кримінальними правопорушеннями.

3.8. Забезпечення застосування належної правової процедури до кожного учасника кримінального провадження.

3.9. Представництво інтересів держави в суді у випадках, передбачених Законом України "Про прокуратуру" і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями, а також у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

3.10. Здійснення у межах реалізації функцій Спеціалізованої антикорупційної прокуратури міжнародного співробітництва» [58].

«Призначення прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури здійснюється керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури за результатами відкритого конкурсу, який проводить конкурсна комісія у складі керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та визначених ним і Генеральним прокурором осіб» співробітництва» [24].

Організація та проведення конкурсу здійснюються конкурсною комісією, до складу якої входять:

- 1) чотири особи, визначені Радою прокурорів України;
- 2) сім осіб, визначених Верховною Радою України.

«Членами конкурсної комісії повинні бути особи, які мають бездоганну

ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет, а також значний досвід діяльності у сфері запобігання або протидії корупції. Не можуть бути членами конкурсної комісії державні службовці або особи, які займають політичні посади, депутати Верховної Ради України та місцевих рад, військовослужбовці, працівники правоохоронних органів, а також члени політичних партій» співробітництва» [24].

«Конкурсна комісія на своєму першому засіданні обирає з числа членів конкурсної комісії, визначених Верховною Радою України, голову конкурсної комісії. Головою повинен бути загальнознаний та авторитетний експерт, який має багатий досвід, зацікавленість або відомий своїми діями на підтримку боротьби з корупцією. Інформація про дату, час та місце проведення конкурсу, кандидатів, які подали заяву про участь у конкурсі, оприлюднюється на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора не пізніше ніж за 24 години до початку конкурсу. Кандидатури, відібрані конкурсною комісією, по одній на кожну з адміністративних посад у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, що передбачені пунктами 2 і 3 частини третьої статті 39 цього Закону, подаються на розгляд керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, який вносить кандидатуру на розгляд Генерального прокурора для подальшого призначення на адміністративну посаду» співробітництва» [24].

«Кандидатури на посади керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, його першого заступника та заступника, відібрані конкурсною комісією, подаються на розгляд Генерального прокурора лише після отримання конкурсною комісією підтвердження щодо їх відповідності вимогам законів України «Про очищення влади» та «Про запобігання корупції», а також щодо отримання допуску до державної таємниці відповідно до Закону України «Про державну таємницю»» [24].

Конкурс на зайняття адміністративних посад у Спеціалізованій

антикорупційній прокуратурі проводиться публічно, з вільним доступом представників засобів масової інформації, журналістів на засідання конкурсної комісії та із забезпеченням трансляції у режимі реального часу відео- та аудіоінформації із засідань конкурсної комісії в мережі Інтернет. Інформація про час та місце проведення засідання конкурсної комісії оприлюднюється на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора не пізніше ніж за 24 години до початку засідання.

«Спеціалізована антикорупційна прокуратура розташовується у службових приміщеннях Національного антикорупційного бюро України або у службових приміщеннях Офісу Генерального прокурора (обласної чи окружної прокуратури), які розташовані окремо від інших службових приміщень Офісу Генерального прокурора (обласної чи окружної прокуратури)» співробітництва» [24].

До основних напрямів діяльності структурних підрозділів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури віднесено, зокрема: «Управління процесуального керівництва, підтримання публічного обвинувачення та представництва в суді:

- приймання, реєстрацію, розгляд заяв і повідомлень про вчинення кримінальних правопорушень, своєчасне внесення щодо них відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань;

- нагляд за додержанням законів Національним антикорупційним бюро України під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, у тому числі у формі процесуального керівництва, участь у судовому провадженні та підтримання обвинувачення у кримінальних провадженнях» [58];

- «участь у розгляді судами клопотань детективів і прокурорів у ході досудового розслідування, оскарження судових рішень;

- підготовку апеляційних, касаційних скарг на судові рішення у

провадженнях, у яких безпосередньо підтримано обвинувачення, та в інших - за дорученням керівництва Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

- пред'явлення цивільних позовів у кримінальних провадженнях, що розслідуються Національним антикорупційним бюро України» [58];

- «забезпечення представництва інтересів держави в суді у випадках, передбачених Законом України «Про прокуратуру» і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями, а також представництва у межах своєї компетенції інтересів держави у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави;

- участь у розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 172-4-172-9, 172-92 КУпАП, за протоколами, складеними за матеріалами кримінальних проваджень, що розслідуються Національним антикорупційним бюро України;

- ведення обліку роботи, своєчасне та об'єктивне внесення відомостей про результати роботи до визначених форм обліку, звітності, Єдиного реєстру досудових розслідувань;

- контроль за об'єктивним відображенням у Єдиному реєстрі досудових розслідувань відомостей щодо кримінальних правопорушень, осіб, які їх вчинили, та прийнятих під час досудового розслідування процесуальних рішень детективами Національного антикорупційного бюро України» [58].

Окремо варто приділити увагу характеристиці повноважень працівників Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Зокрема розглянемо детальніше повноваження Заступника Генерального прокурора - керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Отже, він:

- «- представляє Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру у відносинах із державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями та іноземними органами влади;

- здійснює загальне керівництво діяльністю Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, визначає основні напрями діяльності її структурних підрозділів відповідно до покладених завдань та функцій, організовує, спрямовує і контролює роботу підпорядкованих працівників;

- здійснює розподіл обов'язків між першим заступником та заступником керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, затверджує розподіл обов'язків між працівниками її структурних підрозділів;» [58].

«- погоджує письмові накази адміністративного характеру, які стосуються організації діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

- проводить оперативні наради з питань діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, заслуховує звіти та пояснення підлеглих працівників;

- розглядає документи, у тому числі ті, що містять державну таємницю, підписує, затверджує та візує в межах компетенції службову документацію;

- організовує підготовку проектів організаційно-розпорядчих документів Офісу Генерального прокурора з питань діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

- забезпечує виконання вимог законодавства про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах прокуратури заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення;

- визначає після початку досудового розслідування прокурора, який здійснює повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні;

- визначає групу прокурорів, які здійснюють повноваження прокурорів в особливо складному кримінальному провадженні, а також прокурора для керівництва такою групою;

- у межах компетенції Спеціалізованої антикорупційної прокуратури організовує міжнародне співробітництво;» [58].

«- здійснює особистий прийом громадян, організовує розгляд звернень громадян, службових та інших осіб, запитів і звернень народних депутатів України, перевірку повідомлень у засобах масової інформації з питань, що належать до компетенції Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

- організовує роботу щодо забезпечення права на доступ до публічної інформації у межах компетенції Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

- контролює ведення та аналіз статистичних даних, організовує вивчення й узагальнення практики застосування законодавства та інформаційно-аналітичне забезпечення підлеглих прокурорів з метою підвищення якості здійснення ними своїх функцій;

- забезпечує визначення працівників, які потребують отримання доступу до інформаційно-пошукових систем органів внутрішніх справ;

- організовує роботу щодо підвищення кваліфікації прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;» [58].

«- здійснює оцінювання результатів службової діяльності державних службовців, затверджує індивідуальні програми підвищення рівня їхньої професійної компетентності;

- організовує ведення первинного обліку роботи, своєчасне, повне й достовірне внесення відомостей про результати роботи до інформаційно-аналітичної системи «Облік та статистика органів прокуратури», Єдиного реєстру досудових розслідувань, складає та підписує статистичну звітність про роботу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

- призначає за результатами відкритого конкурсу та звільняє прокурорів з адміністративних посад, передбачених пунктами 4, 5 частини 3 статті 39 Закону України «Про прокуратуру»;

- призначає за результатами відкритого конкурсу та звільняє прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

- приймає на роботу та звільняє з роботи працівників Спеціалізованої

антикорупційної прокуратури, які не є прокурорами;

- виконує інші повноваження, передбачені Законом України «Про прокуратуру» та іншими законами України» [58].

До загальної структури Спеціалізованої антикорупційної прокуратури входять центральний апарат і територіальні філії, які розташовуються в тих самих містах, в яких розташовані територіальні управління Національного антикорупційного бюро України.

«Керівник САП підпорядковується безпосередньо Генеральному прокурору. Генеральний прокурор, його перший заступник та заступники не мають права давати вказівки прокурорам Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та здійснювати інші дії, які прямо стосуються реалізації прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури їхніх повноважень. Письмові накази адміністративного характеру, які стосуються організації діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, видаються за обов'язковим погодженням керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Нагляд за досудовим розслідуванням корупційних кримінальних правопорушень у разі їх вчинення прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури здійснює прокурор, який визначається Генеральним прокурором із числа своїх заступників (крім керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури) або керівників департаментів Офісу Генерального прокурора» [24].

У статті 15 Закону України «Про прокуратуру» визначено статус прокурора, зокрема прокурором органу прокуратури є й «заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, а також заступник керівника підрозділу Офісу Генерального прокурора (у тому числі Спеціалізованої антикорупційної прокуратури на правах самостійного структурного підрозділу Офісу Генерального прокурора)» [24].

«Здійснюючи функції прокуратури, прокурор є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску, втручання і керується у своїй діяльності лише Конституцією та законами України. Прокурор призначається на посаду безстроково та може бути звільнений з посади, його повноваження на посаді можуть бути припинені лише з підстав та в порядку, передбачених законом. Про початок кримінального провадження стосовно прокурора негайно повідомляється Генеральний прокурор» [24].

«Перебування на посаді прокурора несумісне з обійманням посади в будь-якому органі державної влади, іншому державному органі, органі місцевого самоврядування та з представницьким мандатом на державних виборних посадах. Вимоги щодо несумісності не поширюються на участь прокурорів у діяльності виборних органів релігійних та громадських організацій. На прокурора поширюються обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, визначені Законом України «Про запобігання корупції». Прокурор не може належати до політичної партії, брати участь у політичних акціях, мітингах, страйках» [24].

У статті 20 Закону України «Про прокуратуру» визначена відповідальність прокурора, зокрема, «шкода, завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю прокурора, відшкодовується державою незалежно від його вини в порядку, визначеному законом. Держава, відшкодувавши шкоду, завдану прокурором, має право зворотної вимоги до нього в розмірі виплаченого відшкодування в разі встановлення в діях прокурора складу кримінального правопорушення за обвинувальним вирокom суду щодо нього, який набрав законної сили» [24].

«Представництво інтересів держави у суді у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави здійснюється прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, а у визначених законом випадках - прокурорами Офісу Генерального прокурора в порядку та

на підставах, визначених Цивільним процесуальним кодексом України» [24].

Також у Наказі Генпрокурора «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора» додатково конкретизовано відповідальність працівників Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, зокрема:

«1. Заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури відповідає за належну організацію роботи з виконання покладених на Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру завдань.

2. Перший заступник та заступник керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, начальник управління та начальники відділів відповідають за належне виконання підлеглими працівниками службових обов'язків.

3. Прокурори відділів і головні спеціалісти відповідають за належне виконання обов'язків, своєчасне та якісне виконання службових доручень керівництва Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, управління та відділів.

4. Працівники САП несуть відповідальність за порушення Присяги прокурора, Присяги державного службовця, Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, службових обов'язків, службової (трудової) та виконавської дисципліни, а також в інших випадках згідно із Законами України «Про прокуратуру», «Про державну службу», «Про запобігання корупції», законодавством про працю» [58].

Отже, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, реалізуючи свої повноваження здійснює нагляд за дотриманням законності під час проведення слідчої діяльності, досудового розслідування Національною антикорупційною службою України, підтримання звинувачення у відповідному провадженні, подання цивільних чи державних інтересів у суді у справах про корупцію чи

злочини, пов'язані з корупцією, здійснює міжнародне співробітництво у рамках реалізації своїх функцій.

|

2.3. Вищий антикорупційний суд України

Вищий антикорупційний суд (ВАС) є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України та є юридичною особою. «Вищий антикорупційний суд здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління. Правовою основою діяльності Вищого антикорупційного суду є Конституція України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» та інші закони України, чинні міжнародні договори України, їхню Згоду надано Верховною Радою України» [27].

Завданням Вищого антикорупційного суду є «здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень та судового контролю за досудовим розслідуванням цих кримінальних правопорушень, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства, а також здійснення правосуддя у справах про застосування санкцій, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України «Про санкції», у порядку адміністративного судочинства»[27]. Територіальна юрисдикція ВАС поширюється на всю територію України.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» зазначимо наступні повноваження ВАКС, зокрема:

- «здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом

здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах про застосування санкції, у порядку адміністративного судочинства;

● аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику у кримінальних та інших провадженнях, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд та надає йому пропозиції до висновків щодо проектів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному веб-сайті» [27]. Територіальна юрисдикція (підсудність) Вищого антикорупційного суду поширюється на всю територію України.

У розділі 6 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» визначено, що «кримінальне провадження у Вищому антикорупційному суді здійснюється:

1) в суді першої інстанції - колегіально судом у складі трьох суддів, хоча б один з яких має стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, крім випадків, коли жодний такий суддя у цьому суді не може брати участь у розгляді справи з передбачених законом підстав;

2) в апеляційному порядку - колегіально судом у складі трьох суддів, хоча б один з яких має стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, крім випадків, коли жодний такий суддя у цьому суді не може брати участь у розгляді справи з передбачених законом підстав» [27].

«Кримінальне провадження у Вищому антикорупційному суді під час

досудового розслідування здійснюється слідчим суддею одноособово, а в разі оскарження його ухвал в апеляційному порядку - колегіально судом у складі не менше трьох суддів. Кримінальне провадження у першій інстанції здійснюють місцеві загальні суди, а також Вищий антикорупційний суд. Кримінальне провадження в апеляційній інстанції здійснюють відповідні апеляційні суди, а також Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду» [27].

Голова Вищого антикорупційного суду здійснює адміністративні повноваження. Голова Вищого антикорупційного суду має одного заступника, який здійснює адміністративні повноваження, визначені Головою Вищого антикорупційного суду.

На посаду судді Вищого антикорупційного суду громадянин України може бути призначений, якщо «він відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, передбаченим Законом України «Про судоустрій і статус суддів», а також володіє знаннями та практичними навичками, необхідними для здійснення судочинства у справах, пов'язаних з корупцією, та відповідає одній із таких вимог:

- 1) має стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років;
- 2) має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років;
- 3) має досвід професійної діяльності адвоката, у тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше сім років;
- 4) має сукупний стаж (досвід) зазначеної у пунктах 1-3 цієї частини роботи (професійної діяльності) щонайменше сім років» [27].

Не може бути призначена суддею Вищого антикорупційного суду особа:

«1) яка упродовж десяти років, що передують призначенню:

- працювала (проходила службу) в органах прокуратури України, внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державному бюро

розслідувань, інших правоохоронних органах (органах правопорядку), податковій міліції, Службі безпеки України, митних органах, Національному антикорупційному бюро України, Бюро економічної безпеки України, Національному агентстві з питань запобігання корупції, Національному агентстві України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших кримінальних правопорушень, Антимонопольному комітеті України, Рахунковій палаті, центральному органі виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [27];

● «обіймала політичні посади, мала представницький мандат;

2) яка упродовж останніх п'яти років входила до складу керівних органів політичної партії або перебувала у трудових чи інших договірних відносинах з політичною партією;

3) відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

4) яка входила до складу керівного органу чи наглядової ради юридичної особи, відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

5) яка була членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України або Вищої ради юстиції до набрання чинності Законом України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» [27];

«6) яка входила до складу Міжвідомчої комісії з питань державних закупівель до створення електронної системи закупівель відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі»;

7) яка відповідно до вироку суду, що набрав законної сили, була позбавлена права обіймати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з

виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (крім осіб, які були реабілітовані), незалежно від зняття чи погашення такої судимості, або яка мала судимість за вчинення будь-якого умисного кримінального правопорушення, незалежно від зняття чи погашення такої судимості» [27].

Конкурс на зайняття посади судді Вищого антикорупційного суду здійснюється в порядку, визначеному Конституцією України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів», з урахуванням передбачених цією статтею особливостей.

«З метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні для цілей кваліфікаційного оцінювання відповідності кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду критеріям доброчесності (моралі, чесності, непідкупності), а саме щодо законності джерел походження майна, відповідності рівня життя кандидата або членів його сім'ї задекларованим доходам, відповідності способу життя кандидата його статусу, наявності знань та практичних навичок для розгляду справ, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, утворюється Громадська рада міжнародних експертів» [27].

«На кожному етапі кваліфікаційного оцінювання кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду та під час оцінювання результатів такого кваліфікаційного оцінювання секретаріатом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України забезпечується відео- та аудіофіксація і трансляція у режимі реального часу відповідних засідань Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, а Громадської ради міжнародних експертів - на офіційному веб-сайті Державної судової адміністрації України» [27].

Вищий антикорупційний суд розпочинає роботу за умови призначення за результатами конкурсу, проведеного відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та цього Закону, щонайменше тридцяти п'яти

суддів Вищого антикорупційного суду, у тому числі щонайменше десять із яких мають бути судьями Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду.

«Судьям Вищого антикорупційного суду у зв'язку із здійсненням правосуддя у кримінальних провадженнях щодо корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень надаються, поряд із визначеними Конституцією України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів» гарантіями, додаткові гарантії забезпечення їх особистої безпеки та особистої безпеки членів їхніх сімей та збереження їхнього майна. Службові приміщення Вищого антикорупційного суду оснащуються сучасними засобами безпеки, що гарантують особисту безпеку суддів, збереження документації Вищого антикорупційного суду, недопущення незаконного проникнення до приміщень цього суду» [27].

Стаття 11 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» присвячена розкриттю особливостей моніторингу доброчесності суддів Вищого антикорупційного суду, зокрема:

«1. З метою моніторингу доброчесності, відповідності рівня життя судді Вищого антикорупційного суду та наявного у нього і членів його сім'ї майна одержаним ними доходам, перевірки на наявність у судді Вищого антикорупційного суду конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення проводяться:

1) повна перевірка в порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції», всіх декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подані судьями Вищого антикорупційного суду, результати якої включаються до суддівського дос'є судді Вищого антикорупційного суду» [27];

«2) моніторинг у порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції», способу життя суддів Вищого антикорупційного суду та членів їхніх сімей на вимогу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України,

Вищої ради правосуддя, Громадської ради доброчесності, а також на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, із засобів масової інформації та інших відкритих джерел інформації, що містить відомості про невідповідність рівня життя суб'єктів декларування задекларованим ними майну і доходам;

3) інші заходи фінансового та іншого контролю, моніторингу за додержанням законодавства у сфері запобігання корупції, передбачені законом» [27].

Суддя Вищого антикорупційного суду регулярно, але не рідше одного разу на рік, проходить обов'язкове підвищення кваліфікації з питань судочинства у сфері протидії та боротьби з корупцією.

Таким чином, Вищий антикорупційний суд є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України та здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління. Він забезпечує здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень та судового контролю за досудовим розслідуванням цих кримінальних правопорушень, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства, а також здійснення правосуддя у справах про застосування санкцій.

Висновки до другого розділу

1. Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, який виявляє, припиняє, розслідує та розкриває

корупційні доручення та перешкоджає виконанню нових доручень. Безпосереднім завданням Національного бюро є боротьба з корупційними злочинами, скоєними високопосадовцями (наприклад, президентом України, народними депутатами, прем'єр-міністром України, міністрами, прокурорами, суддями тощо). До структури управлінь Національного бюро входять оперативно-розшукова частина, яка здійснює оперативно-розшукову та слідчу діяльність, інформаційно-аналітична, оперативно-технічна частина, яка здійснює виявлення майна, яке може підлягати конфіскації.

2. Спеціалізована антикорупційна прокуратура, реалізуючи свої повноваження здійснює нагляд за дотриманням законності під час проведення слідчої діяльності, досудового розслідування Національною антикорупційною службою України, підтримання звинувачення у відповідному провадженні, подання цивільних чи державних інтересів у суді у справах про корупцію чи злочини, пов'язані з корупцією, здійснює міжнародне співробітництво у рамках реалізації своїх функцій.

3. Вищий антикорупційний суд є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України та здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління. Він забезпечує здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень та судового контролю за досудовим розслідуванням цих кримінальних правопорушень, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства, а також здійснення правосуддя у справах про застосування санкцій.

|

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

3.1. Проблеми та виклики для антикорупційної системи України на шляху України до європейської та євроантлантичної інтеграції.

Протягом багатьох років Україні складно було змінити небезпечну тенденцію зростання корупції. Зокрема, міжнародне зобов'язання щодо боротьби з корупцією, що походить з Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [49], Конвенції Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію [50], численних рекомендацій ЄС, Ради Європи та Стамбульського плану дій Організації [26]. Наразі не прийнято ефективних антикорупційних законів, не проведено належної реформи судової системи та правоохоронних органів.

Ця ситуація породила критичне ставлення в світі до України як до корумпованої держави з нестійкими державними інституціями, особливо це стосується судової системи. Показником цієї позиції традиційно є рейтинг міжнародної організації Transparency International. Примітно, що «Україна посіла 134-те місце у 2010 році зі 178 країн у щорічному рейтингу за рівнем корупції, поступившись лише Того та Зімбабве» [78].

«Україна посідала 146-е місце у 2009 р. та 134-е місце у 2008 р., Грузія, яка здійснила антикорупційні реформи, посіла 66-е місце разом з Італією та Кубою, а росія посіла 154-е місце після Папуа-Нової Гвінеї та Таджикистану. Близько 34% опитаних українців зізнаються у дачі хабарів за останні 12 місяців» [78].

Важливим показником є рейтинг фінансової свободи - щорічне

опитування, яке проводять американські неурядові організації The Heritage Foundation і The Wall Street Journal. Цей рейтинг органічно пов'язаний зі станом прозорості та сумлінності державних інституцій, регулювання та оподаткування. Україна посіла одне з останніх місць у світі з економічної свободи. Це 164-е місце зі 179 країн світ у 2010 році [3]. Це останнє місце серед європейських держав.

Такий низький рейтинг був, зокрема, результатом відсутності адекватних антикорупційних заходів. «Експерти оцінили антикорупційні заходи на 22 бали зі 100. Корупція, на їхню думку, широко поширена у всьому суспільстві та у сфері управління, при цьому тіньові зв'язки існують у всіх галузях економіки. Низька заробітна плата у бюджетній сфері сприяє корупції у ДІБДР, податкових органах, системі освіти. Нерозумне управління спричинило розтрату державного бюджету, при цьому державні витрати досягли 47,3% ВВП» [3].

Високий рівень корупції та відсутність судової незалежності вплинули на оцінку рівня демократії американською неурядовою організацією Freedom House. Дана організація виключила Україну зі свого списку у 2019 «вільних» країн та перемістила її до списку «частково вільних» поряд із Камбоджею, Афганістаном та Свазілендом [76].

Міжнародні партнери України також зазначили, що за останні чотири роки за підтримки донорів та міжнародних організацій (ЮПАК, «Україна гідно») було реалізовано кілька масштабних програм боротьби з корупцією. Рекомендації для тих проектів, які були реалізовані практично. 2016 рік був відзначений грубими порушеннями прав іноземних інвесторів в Україні через корупційні схеми та відсутність незалежної та прозорої судової системи. У зв'язку з цим фінансова допомога Україні може бути урізана, а проекти технічної допомоги можуть бути скорочені [57].

У листопаді 2010 року Європейська асоціація платників податків

звернулася до Європейської комісії та Європейського парламенту з проханням припинити допомогу Україні на підставі корупції [12].

Було поставлено питання, чи справді українська політична еліта усвідомить нагальну необхідність вирішення цього питання в країні, і чи буде піддана критиці за «недороблені» чи суто пропагандистські дії.

На нашу думку, найболючіше питання для України сьогодні – це наявність політичної та високорівневої корупції. Досі корупція залишається прибутковим та малоризиковим бізнесом в Україні. Особливо у сферах держзакупівель, земельних відносин, будівництва, торгівлі, видобутку корисних копалин, паливно-енергетичного комплексу існують тіньові схеми за підтримки чиновників та політиків.

Питання корупції у вищих ешелонах влади стало політизованим, що призвело до звинувачень у політичних репресіях з боку української влади на основі вибіркового кримінального переслідування. Про це свідчила попередня оцінка Ш. Фюле, колишнього комісара з питань розширення Європейського Союзу (2010-2014 рр.) та європейської політики сусідства. Він застерігав Україну від використання кримінального права у політичних цілях. Оцінки ЄС, що виходять у найближчому майбутньому, ймовірно, будуть жорсткішими.

Відсутність адекватних правових та професійних органів, недоліки правоохоронної діяльності, корупція у судах, прокуратурі, поліції та інших правоохоронних та адміністративних органах роблять боротьбу з корупцією у державі малоефективною.

«32 бали зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index - CPI) за 2021 рік» [45]. Наш показник знизився на один бал, і тепер «Україна посідає 122 місце зі 180 країн у CPI» [45]. Поруч із Україною - африканська держава Есватіні (Свазіленд), яка також набрала 32 бали. На один бал нас випереджають» Замбія, Непал, Єгипет, Філіппіни та Алжир - всі вони мають по 33 бали» [45].

3-поміж сусідів Україна надалі вище лише за росію - яка також втратила 1 пункт і тепер з 29-ма балами посідає 136 місце у списку [45]. Крім цього, «знизилася бали Угорщини - 43 бали (-1 бал, 73 місце) та Білорусі. Остання цьогогоріч втратила аж 6 балів і з 41 балом посідає 82 місце» [45].

«Польща показників не змінила і залишилася лідеркою серед наших сусідів - 56 балів і 42 місце. А от покращити за рік свої бали вдалося Словаччині - 52 бали (+3, 56 місце), Румунії - 45 балів (+1, 66 місце) та Молдові - 36 балів (+2, 105 місце) [45].

На сьогоднішній день в Україні прийнято чинний закон «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» [25], який є основним інструментом Національної антикорупційної політики.

Результати соціологічних досліджень показують, що «частка громадян, які безпосередньо зіткнулися з корупцією, за останні роки суттєво знизилася (у 2013 р. такий досвід мали близько 60% на початок 2020 р., менше 40% населення)»[78]. Спостерігається поступове покращення порівняльних показників рівня корупції в Україні. За даними міжнародної організації Transparency International, «з 2013 по 2019 рік Індекс сприйняття корупції в Україні (далі Індекс сприйняття корупції) збільшився з 25 до 30 пунктів» [45].

Це підтверджує, що «прогрес, досягнутий останніми роками, йде надто повільно, щоб задовольнити суспільство. Європейська комісія у своєму висновку за заявками на вступ до ЄС, поданими Україною, Грузією та Республікою Молдова від 17 червня 2022 р., зазначила, що Україна досягла значного прогресу на шляху до верховенства права, проте подальша боротьба з корупцією, як і раніше, є однією з основних запитів суспільства»[73].

Низький рівень реалізації антикорупційної політики в Україні значно сповільнив економічне зростання. Поширення корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення іноземних інвестицій в Україну.

Концентруючи свої зусилля на реалізації антикорупційної політики, Україна зможе найближчими роками наздогнати показники ІСЦ країн Східної Європи, держав-членів Європейського Союзу та досягти середньоєвропейського значення ІСЦ через 10 років [73].

Метою цієї антикорупційної стратегії є досягнення значного прогресу у запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення послідовної та системної антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та місцевого самоврядування.

Згідно з даними дослідження рівня корупції, «підтримання чистоти судової системи є найпріоритетнішим напрямом у боротьбі з корупцією як для бізнесу (57% респондентів), так і для населення України (52% респондентів). Для населення України наступними пріоритетними сферами (у порядку спаду) є охорона здоров'я (38%), міліція та прокуратура (37%), державний сектор економіки (27%), податкова та митна сфера (25%).», фінансування політичних партій та кампаній (21%). На думку представників бізнесу, головними пріоритетами у боротьбі з корупцією є поліція та прокуратура (41%), податкова та митна сфери (32%), фінансування політичних партій та кампаній (25%), охорона здоров'я (24%), оборона та безпека (23%)» [73].

«Ділові та експертні оцінки найбільш корупційних сфер на даний момент схожі за змістом. Це митниця, земельні відносини, містобудування, будівництво значних інфраструктурних об'єктів, судова систем»[73]. Різні дослідження досвіду корупції показують, що «найчастіше громадяни корумповані при отриманні медичних послуг, а бізнес - при взаємодії з правоохоронними органами та прокуратурою» [73].

Також варто додати, що Національним агентством з питань запобігання корупції було проведено опитування населення, де «корупція посідає 3-тє місце серед основних проблем (після високої вартості життя та воєнних дій), перелік яких пропонувався респондентам, – 68,6% населення вважають корупцію дуже

серйозною проблемою» [56]. Аналіз даних в динаміці свідчить, що «наприкінці 2021 року, порівняно з минулою хвилиною (2020 рік), проблема корупції перемістилася в рейтингу проблем з 2-го місця на 3-тє на тлі зростаючих цін та очікування загострення воєнного конфлікту з РФ. За даними опитування бізнесу, корупція посідає 2-є місце – 73,3% опитаних підприємців вважають корупцію дуже серйозною проблемою» [56].

Як і в 2017 р. та 2020 р. «спостерігається недостатня обізнаність респондентів щодо того, які різновиди поведінки мають вигляд корупції, однак насправді не є такими з точки зору закону, і навпаки»[56].

Якщо говорити про показник сприйняття поширеності корупції загалом, то «85,4% населення та 84,2% бізнесу вважають, що корупція дещо або дуже поширена в Україні» [56]. «Загальний індекс сприйняття поширеності корупції за 5-бальною шкалою становить 4,39 бала для населення (дещо збільшився, порівняно із 4,46 бала у 2020 році) та 4,34 бала для бізнесу (дещо зменшився, порівняно із 4,26 бала у 2020 році). При цьому індекс сприйняття поширеності корупції в тій сфері, де, власне, працюють опитані підприємці, становить 2,25 бала за 5-бальною шкалою» [56].

За опитуванням було з'ясовано, що «в найголовніші 3 сфери за поширеністю корупції йде судова система, надалі митниця та завершує цю трійку земельні відносини. За ними йдуть прикордонний контроль, переміщення людей і товарів через лінію розмежування з тимчасово окупованими територіями Донбасу, діяльність Національної поліції, СБУ та прокуратури (крім діяльності патрульної поліції, сервісних центрів МВС), медичні послуги. З точки зору бізнесу, корупція найбільш поширена у сфері надання дозволів та видобування корисних копалин і на митниці; за ними йдуть приватизація підприємств, лісове господарство, публічні закупівлі та земельні відносини. Індокси сприйняття поширеності корупції у всіх цих сферах перевищують 4 бали за 5-бальною шкалою» [56].

Як нам всім відомо через російську агресію Україна переживає зараз дуже скрутні часи, але навіть не дивлячись на це антикорупційні органи продовжують плідно працювати і покращувати статистику. Одними з найгучніших завершених справ у 2022 році є наступні:

1. «ВАКС призначив 4 роки в'язниці посадовцям харківського заводу «Електроважмаш» Корнійчуку і Богданову, а також бенефіціару чеської фірми Ksanko Євдокимову. Ще 3,5 роки отримала директорка чеської фірми і дружина Євдокимова. Також суд застосував спецконфіскацію до 217306 євро.

2. Верховний Суд підтвердив вирок по екскерівнику залізничного підприємства Скорику, який отримав 4 роки ув'язнення і має відшкодувати 8,8 млн грн збитків, а також залишив в силі перший тюремний вирок ВАКС, яким ексдепутата Київської облради Мефодія засудили до 2,5 років в'язниці.

3. До в'язниці нарешті відправиться екссуддя Броварського суду Ганна Білик, яку ВАКС у січні цього року остаточно засудив до 6 років ув'язнення. Суддя весь рік переховувалася, але нарешті її знайшли і затримали» [63].

Отже, проаналізована фактологічна база дослідження підводить до наступних висновків, що прогрес, досягнутий останніми роками у сфері запобігання та боротьби з корупцією, йде надто повільно, щоб задовольнити громадянське суспільство. Низький рівень реалізації антикорупційної політики в Україні значно сповільнив економічне зростання. Поширення корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення іноземних інвестицій в Україну. Також для громадян України наступними пріоритетними сферами для реалізації антикорупційної політики є охорона здоров'я, міліція та прокуратура, державний сектор економіки, податкова та митна сфера, фінансування політичних партій та кампаній. Проте концентруючи свої зусилля на реалізації послідовної антикорупційної політики, Україна зможе найближчими роками наздогнати показники ІСЦ країн Східної Європи, держав-членів Європейського Союзу та досягти

| середньоєвропейського значення ІСЦ.

|
|

|

3.2 Шляхи оптимізації функціонування антикорупційної системи України

Останнім часом подолання корупції в Україні є одним з найважливіших питань, які необхідно вирішити українському керівництву, і важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграє підтримка міжнародних партнерів. Перш за все маємо на увазі реформування великої кількості сфер з подальшою метою відбудови державних інституцій для людей, що зменшить прояви корупційної діяльності. Національне антикорупційне бюро України є одним із таких виконавчих органів, яке має забезпечувати виконання антикорупційної діяльності, попереджаючи та розкриваючи корупційні злочини.

Антикорупційна політика полягає у розробці та реалізації узгоджених національних та соціальних заходів щодо мінімізації причин та обставин, що сприяють корупції у різних сферах. З огляду на це слід виділити антикорупційну функцію держави як одну з основних, оскільки корупція без постійного опору може поширюватися. Отже, йдеться про створення механізмів, які в короткостроковій перспективі знизять корупцію, та розробку та реалізацію антикорупційної політики як постійної функції держави.

З метою покращення ефективності роботи Національного антикорупційного бюро України доцільно започаткувати процес співпраці з інститутами громадянського суспільства задля висвітлення результатів роботи НАБУ, САП та ВАС. Також вважаємо за доцільне розпочати проведення потужної тривалої інформаційної роботи, щоб популяризувати серед громадян відмову від корупційних вчинків. Доречним є розвиток співпраці на міжнародному рівні, що надасть змогу використовуючи здобутки закордонного досвіду реалізувати активні зміни в діяльності антикорупційних органів, зокрема НАБУ.

Нагальною є проблема з затягуванням проведення конкурсу на посаду

голови НАБУ, як це сталося з затягуваннями владою конкурсу більш, ніж на рік, на призначення на посаду чинного голови САП – О. Клименка, який успішно пройшов усі етапи відкритого конкурсу за участю міжнародних експертів. Вирішити питання з призначенням О. Клименка на посаду допомогло активне втручання іноземних партнерів України, оскільки це була одна з ключових вимог у процесі приєднання України до ЄС та НАТО.

Що стосується особливостей створення спеціалізованої антикорупційної прокуратури України, то її поява об'єктивно зумовлена прагненням суспільства створити дієвий державний антикорупційний механізм кримінального переслідування корупційних злочинів та вищих посадових осіб, які їх скоїли. Структура прокуратури обумовлена конкретними завданнями, покладеними на цей орган, та випадками перешкоджання зі сторони керівництва Генеральної прокуратури України діяльності прокурорів САП.

«Спираючись на положення міжнародно-правових актів та дослідження вчених, можна виділити пріоритетні напрямки вдосконалення роботи професійних антикорупційних прокурорів, зокрема:

- оптимальну інституціоналізацію;
- адекватну професійну підготовку кадрів
- професійне і сучасне технічне та матеріальне забезпечення
- інформаційний обмін.

За результатами аналізу функцій та завдань спеціалізованої антикорупційної прокуратури слід виділити ті, «реалізація яких здійснюється у процесуальній формі, а саме:

а) судове переслідування у кримінальних провадженнях, що розслідуються САП;

б) представництво інтересів громадян чи держави у суді у справах, передбачених Законом України "Про прокуратуру" щодо корупції чи злочинів, пов'язаних із корупцією;

в) розгляд скарг на прокурорські та кримінальні дії та рішення»[71].

На думку деяких науковців, метою антикорупційної політики України є «зниження рівня корупції та забезпечення захисту прав та законних інтересів громадян, суспільства та держави від загроз корупційного характеру:

- запобігання корупційним злочинам;
- створення правових механізмів запобігання хабарництва осіб, які обіймають державні посади;
- забезпечити пряму відповідальність за корупційні злочини у всіх випадках, передбачених нормативними правовими актами;
- відшкодування збитків, заподіяних корупційними злочинами;
- моніторинг факторів корупції та ефективності заходів антикорупційної політики;
- підвищення обізнаності громадськості щодо боротьби з корупцією;
- сприяти праву громадян та організацій на доступ до інформації про корупцію та фактори, що її викликають, та безкоштовне висвітлення у засобах масової інформації.
- створення стимулів для заміни державних та громадських посад некорумпованими особами» [55].

Перехід від стратегії до фактичного виконання – непросте завдання. Крім того, не існує всеосяжної базової моделі для внесення змін до системи привілеїв. Так як основні моделі, що існують при моделюванні, неможуть бути на 100 відсотків коректними, що в майбутньому створює проблеми в період прийняття рішень, щодо певних змін. Реформа української влади залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів, які можуть чинити опір або змінюватися траєкторія реформ. Здійснення реформ – важке завдання, яке потребує вирішення законодавчих проблем та отримання громадського схвалення.

Важливою складовою антикорупційної системи України є Вищий

антикорупційний суд. Вважаємо, що задля якісної і більш результативної роботи ВАС слід вжити наступних заходів:

- удосконалювати процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів;
- ввести штрафи для адвокатів за неповідомлення причин неявки або за неявку без поважних причин;
- Збільшити кількість судових приставів;
- Розробити єдиний підхід до обґрунтування запитів щодо запобіжних заходів;
- Узагальнити виконання запобіжних заходів та угод.

Отже, метою антикорупційної стратегії України є досягнення значного прогресу у запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення послідовної та системної антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та місцевого самоврядування. З метою покращення ефективності роботи антикорупційних органів доцільно започаткувати процес їхньої співпраці з інститутами громадянського суспільства задля висвітлення результатів роботи НАБУ, САП та ВАС. Також вважаємо за доцільне розпочати проведення потужної тривалої інформаційної роботи, щоб популяризувати серед громадян відмову від корупційних вчинків. Доречним є розвиток співпраці на міжнародному рівні у сфері боротьби з корупцією, що надасть змогу використовуючи здобутки закордонного досвіду реалізувати активні зміни в діяльності антикорупційних органів.

Висновки до третього розділу

1. Проаналізована фактологічна база дослідження підводить до наступних висновків, що прогрес, досягнутий останніми роками у сфері запобігання та боротьби з корупцією, йде надто повільно, щоб задовольнити

громадянське суспільство. Низький рівень реалізації антикорупційної політики в Україні значно сповільнив економічне зростання. Поширення корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення іноземних інвестицій в Україну. Також для громадян України наступними пріоритетними сферами для реалізації антикорупційної політики є охорона здоров'я, міліція та прокуратура, державний сектор економіки, податкова та митна сфера, фінансування політичних партій та кампаній. Проте концентруючи свої зусилля на реалізації послідовної антикорупційної політики, Україна зможе найближчими роками наздогнати показники ІСЦ країн Східної Європи, держав-членів Європейського Союзу та досягти середньоевропейського значення ІСЦ.

2. метою антикорупційної стратегії України є досягнення значного прогресу у запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення послідовної та системної антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та місцевого самоврядування. З метою покращення ефективності роботи антикорупційних органів доцільно започаткувати процес їхньої співпраці з інститутами громадянського суспільства задля висвітлення результатів роботи НАБУ, САП та ВАС. Також вважаємо за доцільне розпочати проведення потужної тривалої інформаційної роботи, щоб популяризувати серед громадян відмову від корупційних вчинків. Доречним є розвиток співпраці на міжнародному рівні у сфері боротьби з корупцією, що надасть змогу використовуючи здобутки закордонного досвіду реалізувати активні зміни в діяльності антикорупційних органів.

ВИСНОВКИ

1. У 2014 році Україна розпочала створення повноцінної антикорупційної інфраструктури та створення нової спеціалізованої антикорупційної агенції. Антикорупційну реформу запустив рух України у напрямку ЄС та НАТО та реалізація узятих зобов'язань, зокрема через створення антикорупційних інституцій та реалізацію багатьох законодавчих та нормативних змін. Для того, щоб антикорупційна система в Україні функціонувала задовільно, крім антикорупційних інституцій функціонують також інші державні інституції, так звані причетні інституції. Різниця між двома категоріями полягає у галузі знань. Таким чином, антикорупційні органи беруть безпосередню участь у розробці та моніторингу антикорупційної політики, розслідуванні та розгляді справ про корупцію за участю високопосадовців та розкрадання ними державних коштів у величезних обсягах, що потребує спеціальних знань та ресурсів. Відповідні відомства також можуть здійснювати низку антикорупційних заходів у межах своїх повноважень та зміцнювати антикорупційні системи. Це допомагає зробити зусилля щодо боротьби з корупцією більш масштабними та ефективними.

2. Антикорупційна політика в Україні реалізується у законодавчих та нормативно-правових актах, зокрема це стосується Кримінального Кодексу України, Кодексу законів про працю України, законів України: Про запобігання корупції (2014 рік), Про запобігання корупції (2014 рік), Про Національне антикорупційне бюро України (2014 рік), Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України від (2014 рік) Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів від (2014 рік), Про державну службу (2015

рік), Про службу в органах місцевого самоврядування (2001 рік), Про очищення влади (2015 рік), Про Національну поліцію (2015 рік), Про прокуратуру (2014 рік), Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (2015 рік).

3. Закордонне антикорупційне законодавство розвивається з ухилом на профілактику, використовуючи для боротьби всі законні засоби (не лише кримінально-правові). Докладний аналіз боротьби з корупційними злочинами в Японії, Сінгапурі, Південній Кореї, Італії, США та інших країнах може сформувавши уявлення на основі передових національних антикорупційних стратегій. Це потрібно Україні сьогодні. На цій основі сформувалася сильна політична воля вищого керівництва країн до боротьби з корупцією та єдина національна політика у сфері протидії корупції. Вона включає комплекс національних, політичних, економічних, соціальних та правових заходів. Без політичної волі на всіх рівнях влади ні законодавство, ні адміністрація, ні інші заходи, спрямовані на боротьбу з корупцією, не будуть ефективними.

Організований громадський контроль з боку громадянського суспільства над усією національною адміністративною системою (необхідною умовою для цього є створення атмосфери прозорості) та можливість кримінального переслідування злочинців у цих рамках гарантується. Важливу роль тут відіграють незалежні ЗМІ. Судова незалежність, демонструється правоохоронними системами Італії, США, Великобританії, Франції та інших країн. Має бути сувора підзвітність можновладців перед дійсно незалежним органом, уповноваженим контролювати сумлінність діяльності державних службовців та притягувати їх до відповідальності незалежно від їхнього положення в ієрархії влади. Вважаємо, що ці положення можуть стати основою успішної національної антикорупційної політики в Україні.

4. Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, який виявляє, припиняє, розслідує та розкриває корупційні доручення та перешкоджає виконанню нових доручень. Безпосереднім завданням Національного бюро є боротьба з корупційними злочинами, скоєними високопосадовцями (наприклад, президентом України, народними депутатами, прем'єр-міністром України, міністрами, прокурорами, суддями тощо). До структури управлінь Національного бюро входять оперативно-розшукова частина, яка здійснює оперативно-розшукову та слідчу діяльність, інформаційно-аналітична, оперативно-технічна частина, яка здійснює виявлення майна, яке може підлягати конфіскації.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура, реалізуючи свої повноваження здійснює нагляд за дотриманням законності під час проведення слідчої діяльності, досудового розслідування Національною антикорупційною службою України, підтримання звинувачення у відповідному провадженні, подання цивільних чи державних інтересів у суді у справах про корупцію чи злочини, пов'язані з корупцією, здійснює міжнародне співробітництво у рамках реалізації своїх функцій.

Вищий антикорупційний суд є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України та здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління. Він забезпечує здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень та судового контролю за досудовим розслідуванням цих кримінальних правопорушень, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного

судочинства, а також здійснення правосуддя у справах про застосування санкцій.

5. Проаналізована фактологічна база дослідження підводить до наступних висновків, що прогрес, досягнутий останніми роками у сфері запобігання та боротьби з корупцією, йде надто повільно, щоб задовольнити громадянське суспільство. Низький рівень реалізації антикорупційної політики в Україні значно сповільнив економічне зростання. Поширення корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення іноземних інвестицій в Україну. Також для громадян України наступними пріоритетними сферами для реалізації антикорупційної політики є охорона здоров'я, міліція та прокуратура, державний сектор економіки, податкова та митна сфера, фінансування політичних партій та кампаній. Проте концентруючи свої зусилля на реалізації послідовної антикорупційної політики, Україна зможе найближчими роками наздогнати показники ІСЦ країн Східної Європи, держав-членів Європейського Союзу та досягти середньоевропейського значення ІСЦ.

6. Метою антикорупційної стратегії України є досягнення значного прогресу у запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення послідовної та системної антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та місцевого самоврядування. З метою покращення ефективності роботи антикорупційних органів доцільно започаткувати процес їхньої співпраці з інститутами громадянського суспільства задля висвітлення результатів роботи НАБУ, САП та ВАС. Також вважаємо за доцільне розпочати проведення потужної тривалої інформаційної роботи, щоб популяризувати серед громадян відмову від корупційних вчинків. Доречним є розвиток співпраці на міжнародному рівні у сфері боротьби з корупцією, що надасть змогу використовуючи здобутки закордонного досвіду реалізувати активні зміни в діяльності антикорупційних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Акімов О. О. «Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні» / О. О. Акімов // Державне управління: теорія та практика. - 2014. - № 1. - С. 181-188.
- 2.Антикорупційна політика Сінгапуру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://anticorruption.com.ua/news-antikorupcyniy-sngapur.html>
- 3.Аналітика Heritage Foundation та Wall Street Journal https://zn.ua/ECONOMICS/ukraina_opustilas_na_164e_mesto_v_reytinge_ekonomicheskikh_svobod.html
- 4.Андріяш В. І., Бондар Г. Л. Роль громадянського суспільства у досягненні сталого розвитку та боротьбі з корупцією в Україні // The role of civil society in achieving sustainable development and combating corruption in Ukraine // Public Administration and Regional Development. - № 1, 2018. – с. 32-48 <https://doi.org/10.26693/pard2018.01.10>
- 5.Ахтирська Н. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики: огляд законодавства Румунії / Н. Ахтирська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://veche.kiev.ua/journal/4910/>.
- 6.Баришніков В. М. «Запобігання та протидія проявам корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування»
- 7.Бондар Г. Л. Корупційні загрози національній безпеці та демократії в Україні // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління. К. – Т. 30 (69).- № 1, 2019. – с. 123-131.
- 8.Бондар Г. Л. Судова реформа в Україні (2018 р.): проблеми та здобутки // Публічне управління та регіональний розвиток. Науковий журнал. - № 2, Миколаїв, 2018. – с.238-259.
- 9.Бондар Г. Л., Варварова-Мозолєвська Н. В. Реформування судової

системи в Україні (2018-2019 рр.) // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління. К. – Т. 30 (69).- № 1, 2019. – с.18-25.

10.Валюшко І. В. Антикорупційна політика: концептуальні підходи // Стратегічні пріоритети. 2013. No 4. С. 101–105.

11.Волошенко А. В. Проблема подолання корупції на євроінтеграційному шляху України / А. В. Волошенко // Актуальні проблеми економіки. - 2016. - № 2. - С. 108-114.

12.Державна міграційна служба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dmsu.gov.ua/assets/files/doc/posibnik.pdf>

13.Дискусійні питання використання антикорупційного законодавства <https://www.naiou.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zahodi/zbirnuki/2020/diskus-pytannya.pdf>

14.Дмитрієв Ю. В. Оцінка корупційних ризиків у системі державного управління: поняття та зміст[Електронний ресурс] / Ю. В. Дмитрієв // Ефективність державного управління. - 2016. - Вип. 1-2(1). - С. 141-149.

15.Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>.

16.Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15.05.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text

17.Закон України «Про боротьбу з корупцією» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-вр#Text>

18.Закон України «Про вищий антикорупційний суд» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text>

19.Запобігання та протидія корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=450&num=6

20.Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII [Електронний ресурс]. –

Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

21. Закон України від 19.10.2021 № 1810-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення статусу Національного антикорупційного бюро України у відповідність з вимогами Конституції України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-20#n84>

22. Закон України «Про очищення влади» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>

23. Закон України N 198-VIII від 12 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-19#Text>

24. Закон України «Про прокуратуру» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

25. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025» роки <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93>

26. Закон України «Про національного координатора з питань реалізації Стамбульського плану дій по боротьбі з корупцією» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-2011-p#Text>

27. Закон України «Про вищий антикорупційний суд» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text>

28. Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text>

29. Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 10.11.2015 № 772- VIII.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19>

30. Закон України «Про прокуратуру від 14.10.2014 № 1697-VIII» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

31. Закон України «Про Національну поліцію від 02.07.2015 № 580-VIII» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

32. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>

33. Закон України «Про державну службу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

34. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>

35. Закон України «Про запобігання корупції від 14.10.2014 № 1700-VIII» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

36. Закон України «Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією" від 16.03.2005 № 2476-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2476-15#Text>

37. Закон України «Про ратифікацію Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/253-16#Text>

38. Закон України «Про ратифікацію кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-16#Text>

39. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text>

40. Закон України «Про національне антикорупційне бюро України»

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

41. Закон України від 14 жовт. 2014 р. «Про запобігання корупції»

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

42. Закон України від 16.09.2014 № 1682-УП «Про очищення влади: // Відомості Верховної Ради України. – 2014. - № 44. - Ст. 2041» (зі змінами).

43. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-18#Text>

44. Закон України про внесення зміни до Закону "Про очищення влади" щодо додаткових заходів із забезпечення обороноздатності держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-19#Text>

45. Індекс сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2021>

46. Індекс корупції CPI-2015 – дані дослідження неурядової міжнародної організації Transparency International Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ti-ukraine.org/%D0%A1PI-2015>

47. Калугіна І.О. «Антикорупційна правова політика: природа і зміст»

48. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

49. Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

50. Конвенції Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text

51.Кримінально процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

52.Кримінальний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

53.Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text

54.Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією: Конвенція Ради Європи No ETS 173 від 27.01.1999. URL: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text

55.Навчальний посібник «Запобігання та протидія корупції»: / за ред. А.М. Михненко. Київ: НАДУ, 2010. 360 с.

56.Національне агенство з питань запобігання корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/1009488299966710444nacp_report_info_sapiens_2021_ukr_final_.pdf#page36

57.Національна доповідь, щодо реалізації засад антикорупційної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/Natsdopovid-2016.pdf>

58.Наказ «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text>

59.Національне антикорупційне бюро України https://anticorruption-lesson.ed-era.com/structura_antycorupzyunyukh_organuv_ukraynu/nacyonalne_antycorupcyune_byuro_ukrayn

60.Наказ «Про затвердження Порядку проведення антикорупційної експертизи Національним агенством з питань запобігання корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0787-20#Text>

61.Наказ «Про затвердження методології проведення антикорупційної експертизи : Наказ Міністерства юстиції України» від 23 черв. 2010 р. No 1380/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10>

62.Пархоменко-Куцевіл О. І. «Досвід формування та розвитку антикорупційних органів держаної влади в США: можливості для України» http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2019/12.pdf

63.Праця антикорупційних органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://censor.net/ua/news/3383390/mynulogo_tyjnya_antykoryuptsiyini_organu_pokazyaly_kruti_rezultaty_shabunin_perelichyv_nayiguchnishi_spravy

64.Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади : Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 2 груд. 2016 р. No 126 // Офіційний вісник України. – 2017. – No 4. – Ст. 168.

65.Практики антикорупційної освіти у Європі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://transparency.org.ru/projects/antikorrupsionnoe-prosveshchenie/praktiki-antikorrupsionnogo-obrazovaniya-v-evrope.html>

66.Результати опитування «Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність» <https://nazk.gov.ua/uk/doslidzhennya-koruptsiyi/>

67.Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (ОРЕС0) від 05.05.1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_144#Text

68. Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ . - 2015. - № 2. - С. 233-246. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2015_2_22

69.Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (ОРЕС0)

від 05.05.1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_145#Text

70.Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: Конвенція Ради Європи No від 04.11.1999. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення: 17.03.2021).

71.Цимбал П. В. Прокуратура України : навчальний посібник / П. В. Цимбал, О. А. Калганова, Т. Я. Цимбал. – Ірпінь, 2009. – 205 с

72.Чаркіна А. О. «Досвід функціонування державної служби в Японії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://ra.stateandregions.zp.ua/archive/4_2016/21.pdf

73.Шардіна Г. О. «Особливості, проблеми та перспективи здійснення антикорупційної політики в Україні на сучасному етапі»

74.Шостко О. Ю. «Законодавчі та практичні аспекти боротьби з організованою злочинністю в Італії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17203/1/Shostko_231-238.pdf

75.Anti-Corruption GB [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://www.gov.uk/government/collections/anti-corruption>

76.Freedom House «Свобода у світі 2019» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraina-ostaetsya-chastichno-svobodnoy-stranoy-1549355971.html>

77. Global Corruption Barometer «Кожен третій українець готовий вийти на вулицю проти корупції – дані дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://ti-ukraine.org/news/2815.html>

78.Transparency International: Україна зайняла 134 місце у світі за рівнем корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://daily.rbc.ua/ukr/show/transparency-international-ukraina-zanyala-134-mesto-v-mire-po-urovnyu-26102010131000>